

Tartu Universitet

Det humanistiske og kunstneriske fakultet

Institutt for fremmedspråk og kulturer

Avdeling for skandinavistikk

(Norsk språk og litteratur)

«Я муда́к, и он муда́к, у нас дизель ско́ммуниздили!»

Analyse av oversettelse av 90-talls ungdomsslang i Viktor Pelevins roman «Generation "П"»

Bacheloroppgave

Vitali Ljubimov

Veileder: Antonina Kostina, MA

Tartu 2021

Innholdet

1. Innledning	4
1.2 Tidligere forskning	5
1.3 Hypotese	6
1.4 Forskningsspørsmål	6
2. Bakgrunnsinformasjon	7
2.1 «Generation ”II”»	7
2.2 Viktor Pelevin	8
2.3 Isak Rogde	9
2.4 Materiale	10
3. Teori og metode	11
3.1 Viktige begrep	12
3.1.1 Relevante oversettelsesbegrep	12
3.1.2 Noen viktige stilistikkbegrep	13
3.1.3 Slang	14
3.1.3.1 Forskning om russisk slang	14
3.1.3.2 Forskning om norsk slang	15
3.3 Oversettelsesstrategier	16
3.3.1 Direkte overføring (<i>Direct transfer</i>)	17
3.3.2 Oversettelseslån (<i>Calque</i>)	18
3.3.3 Direkte oversettelse (<i>Direct translation</i>)	19
3.3.4 Indirekte oversettelse (<i>Oblique translation</i>)	19
3.3.5 Forklaring (<i>Explicitation</i>)	20
3.3.6 Parafrase (<i>Paraphrase</i>)	21
3.3.7 Sammentrekning (<i>Condensation</i>)	22
3.3.8 Adapsjon (<i>Adaptation</i>)	23
3.3.9 Tilsetning (<i>Addition</i>)	24
3.3.10 Erstatning (<i>Substitution</i>)	25
3.3.11 Sløyfing (<i>Deletion</i>)	25
3.3.12 Omplussing (<i>Permutation</i>)	26
3.3.13 Generalisering (<i>Generalization</i>)	27
4. Analyse	29
4.1 Direkte overføring	29
4.1.1 ЛЭВЭ	29

4.2 Direkte oversettelse	30
4.2.1 Левые люди	30
4.3 Forklaring	31
4.3.1 Совок.....	31
4.4 Parafrase.....	32
4.4.1 Базары есть	32
4.4.2 Тёрки.....	33
4.4.3 Фишка	35
4.5 Adapsjon	36
4.5.1 Децул.....	36
4.5.2 Чурки.....	37
4.6 Erstatning	38
4.6.1 На халяву	38
4.6.2 Кидать понты	39
4.7 Sløyfing	41
4.7.1 Базара нет	41
4.7.2 Эта телега	42
4.7.3 Наезд	42
4.8 Generalisering	43
4.8.1 Впаривать	43
4.8.2 Одна тонна грин.....	45
Konklusjon.....	46
Resümee	49
Referanseliste.....	51
Oversikt over fragmentene.....	55

1. Innledning

Når vi leser et verk som har blitt oversatt til vårt morsmål, stiller vi oss sjeldent ulike tekniske spørsmål om hvordan verket har blitt oversatt. Har oversetteren lyktes å formidle alle de språklige nyansene fra et språk til et annet språk. Hvilke utfordringer kunne oversettelsesprosessen ha skapt. Har oversetteren tatt enklere valg som parafrasering av «utfordrende» ord eller uttrykk, eller har man virkelig prøvd å finne ekvivalenter i målspråket som er med omtrentlig samme betydning for å bevare ordets konnotative betydning «fargen» i språket man oversetter fra.

Målet med denne oppgaven er å finne ut hvilke muligheter man har for å oversette russisk slang til norsk basert på et russisk verk som heter «Generation "II"» og er skrevet av en russisk forfatter Viktor Pelevin.

Dette verket er en postmodernistisk roman som er preget av intertekstualitet. Det vil si at den har et stort antall referanser til ulike verk både fra russisk og utenlandsk litteratur. Dessuten kan dette verket også sammenlignes med en kiste full av «språklige edelsteiner» for leseren eller utfordringer for oversetteren. Romanen inneholder ulike vitenskapelige begreper, reklamespråk, banneord, slang og språkspill både i slagord og i faste uttrykk. (Kirpichnikova, 2019: 89-90)

Dette verket inneholder flere utfordringer for oversetteren, f. eks. er en av de iøynefallende faktorene Pelevins skrivestil, som fortjener oppmerksomhet fordi den regnes som spesifikk.

Siden russisk og norsk er to diametralt motsatte språk: verken like eller innbyrdes forståelige språk, øker vanskelighetsgraden ved oversettelsen, noe som dermed øker interessen for å analysere oversettelsen av dette verket.

Jeg har bare funnet to oversettere som har drevet med oversettelse av russiske postmoderne tekster til norsk, Isak Rogde og Hege Susanne Bergan. Susanne Bergan har oversatt to verk av en annen postmodernistisk forfatter – Vladimir Sorokin. Ut fra det overnevnte, kommer jeg med en formodning om at oversettelse av russiske slangord til norsk i postmoderne tekster er et nokså utforsket felt. Derfor vil jeg fylle dette tomrommet med oppgaven min.

Jeg har valgt én komponent jeg skal holde fokus på – og dette er slang. Jeg synes at dette språklige fenomenet tester oversetterens fremmedspråkkunnskap, som nesten bør være på

morsmålsnivå for å oversette fenomener som slang og banneord. Dessuten viser også oversettelsen av slang målpråkets «rikdom».

I analysen min ser jeg på oversettelsesstrategiene oversetteren har brukt. Denne oppgaven kan også belyse hvordan nyanser og fargerikdommen fra originalen kan forsvinne ved oversettelse når man bruker forskjellige oversettelsesstrategier, og hvordan det kan påvirke oppfatningen.

Analysedelen av denne oppgaven kan hjelpe ferske oversettere som kanskje vil prøve seg på oversettelse av russisk samtidslitteratur til norsk. Siden oversettelsesstrategier ble grundig gjennomgått i tillegg til at det ble gjort en analyse av russiske slangord i analysedelen.

Jeg håper at bacheloroppgaven min skal gi leseren et eksempel om oversettelse av russisk slang til norsk, og at det vil bidra til en start for å studere dette grundigere.

Oppgaven består av tre hoveddeler. I kapittel 1 presenterer jeg mitt forskningsspørsmål og min hypotese. Kapittel 2 gir bakgrunnsinformasjon om forfatteren og hans verk samt oversetteren. Kapittel 3 gir oversikt over brukte teorien og metoden. Så skal jeg skrive om slang, om dens betegnelse og forskning. Da skal jeg presentere og klargjøre oversettelsesstrategier, gi eksempler på ulike oversettelsesstrategier fra to litterære verk som utgjør fundamentet denne oppgaven står på. Så kommer analysedelen som blir fulgt av konklusjonen hvor jeg svarer på min hypotese, mitt forskningsspørsmål og oppsummerer resultatene jeg har kommet frem til. Så kommer det en diskusjon hvor jeg vil si litt om hva annet man kan ta hensyn til i et fremtidsperspektiv i verket til Pelevin «Generation ”П”». Som vedlegg har jeg tabellen som gir leseren en bra oversikt over ord og uttrykk jeg har jobbet med i denne oppgaven. Tabellen er bygget opp kronologisk. Det vil si at eksemplene som er presentert i tabellen går i samme rekkefølge i verket.

1.2 Tidligere forskning

Til tross for at Viktor Pelevin regnes som en av de mest mystiske og uvanlige forfatterne av det 21. århundre (Shakirova, 2017: 3), og at hans verk er oversatt til mange språk, og noen av verkene hans er filmatisert, (For eksempel «Generation ”П”», «Мизинец Будды»), er det ikke blitt skrevet mange hovedoppgaver om diktningen hans. Basert på Viktor Pelevins verk «Generation ”П”», fant jeg bare én bacheloroppgave. Den er skrevet av en latvisk student Sintija Mihailova.

Hennes bacheloroppgave handler om å analysere oversettelsen av språklige problemer som ordspill, neologismer og andre komponenter i Viktor Pelevins roman «Generation "П"». Men dessverre kan jeg ikke latvisk, og denne oppgaven er sannsynligvis knyttet til verkets oversettelse til latvisk, men ikke russisk.

Jeg har funnet tre norske masteroppgaver som handler om Viktor Pelevins diktekunst. Én av disse masteroppgavene, som er skrevet av Elin Aase Johansen, handler om oversettelsen av Viktor Pelevins novelle «Желтая стрела» («Den gule pil»). Det som gjør hennes jobb spesiell er at hun selv har oversatt den russiske teksten til norsk, og analysert stedene hvor hun hadde vanskeligheter, nettopp med russisk forbrytersjargong.

Jeg fant ingen andre hovedoppgaver om språkfenomener i Pelevins «Generation "П"». Derfor antar jeg at jeg er den første studenten som har bestemt seg for å se på hvordan russisk 90-tallsungdomsslang ble oversatt til norsk i verket «Generation "П"».

Særtrekk ved bacheloroppgaven min består i dens detaljert analyse av bruken av oversettelsesstrategier. Samt en detaljert analyse av betydningen av russisk slang for å vise leseren tydelig hvilke nyanser oversetteren etter min mening har mistet da han oversatte dette russiske verket til norsk.

1.3 Hypotese

Min hypotese er at det er veldig vanskelig å oversette slang som Pelevin har brukt siden denne typen av slang ikke finnes i norsk, og dermed mistes mening og/eller ordets konnotative betydning i oversettelsesprosessen.

1.4 Forskningsspørsmål

Mitt forskningsspørsmål er: Hvilke nyanser¹ går tapt i oversettelsesprosessen? For å finne svar på dette spørsmålet, ser jeg på oversettelsesstrategiene Rogde bruker i sin oversettelse.

¹ Med dette ordet mener jeg ordets konnotative betydning, det vil si «fargelegging» til ordet, som innebærer i seg komponenter som ekspressivitet, stilistikk og vurdering. (Nikitina, 2017: 6)

2. Bakgrunnsinformasjon

I dette kapitlet gir jeg oversikt over Viktor Pelevins verk «Generation ”II“». I tillegg til informasjon om verket skal jeg presentere både forfatteren og oversetteren. Denne delen av oppgaven gir innsikt i hva slags litterært verk «Generation ”II“» er og hva det handler om. Informasjonen om verket gir leseren mulighet til å forstå verkets vanskelighetsnivå når det gjelder tema og språkbruk. Biografiene til forfatteren gir leseren muligheten til å bli nærmere kjent med ham og hans særegne skrivestil. Kjennskap til oversetteren gir leseren en forestilling om hans erfaring og språkferdigheter, -kunnskap og -kompetanse. Disse komponentene skal hjelpe leseren å forestille seg sannsynligheten for en vellykket oversettelse.

2.1 «Generation ”II“»

«Generation ”II“», er en postmodernistisk roman som ble utgitt i 1999 (det finnes flere utgitte versjoner av denne romanen fra forskjellige utgivelsesår). Dette er et av de viktigste verkene til Viktor Pelevin. Romanen forteller om russernes generasjon som ble født på 1970-tallet og om dens dannelse i en vanskelig periode i landet. Det var en periode med omfattende politiske og økonomiske reformer i landet. (Shakirova, 2017: 8)

Romanens handling utspiller seg i Moskva etter oppløsningen av Sovjetunionen. I denne perioden begynner det å være aktuelt å åpne det russiske markedet for nye varer fra utlandet. Man begynner å lage reklameannonser for *Sprite*, *Coca-Cola* og andre matvarer ved bruk av ulike kreative slagord. I denne tida begynner reklamemenn (dvs. reklameforfattere) å være veldig etterspurt, siden det bør det være pønsket ut et iøynefallende slagord eller laget et uvanlig ordspill for å skape etterspørsel for varen. (Shakirova, 2017: 8-9)

Den sentrale linjen i romanen er en allmektig TV– hvordan den påvirker mennesker, og reklamens tilpasning av utenlandske varer til den russiske forbrukerens mentalitet. (Pelevin, 1999: 34)

Denne romanen gir også et blikk inn i Pelevins holdning til «det nye Russland», som han uttrykker på en ironisk måte, og med flere utspill mot alle makthavere. Dessuten beskriver Pelevin hvordan det vanlige livet, sammen med kaoset på 90-tallet, har forsvunnet. (Brattland, 2007)

Det har vært mye snakk om hva tittelen til romanen «Generation „П”» egentlig betyr. Det er mulig å tolke betydningen til romanens tittel på tre måter:

1. «"П"» betyr *Пенци* (Pepsi) siden det står slik på første siden av romanen. (Pelevin, 1999: 9)
2. Betydningen av bokstaven «"П"» i tittelen på romanen kan også tolkes som *Пиздец* – *Fytti faen* «Fytetan». (*min oversettelse*)

Grovt sett kan man si at «Generation fytetan» forteller leseren om en tapt, håpløs generasjon, som: «smilte til sommeren, havet og solen – og valgte seg Pepsi.» (Rogde, 2009: 11) Pelevin mener at denne generasjonen er håpløs siden det var flere mennesker som foretrakk *Pepsi* – som var symbolet på «en velkjent gammel ting» noe gammelt, umoderne, som en relikvie fra Sovjetunionens tid før *Coca-Cola* – ett nytt, moderne syn på livet, som et skritt fremover, en utvikling.

3. Det er noen kritikere som også tolker navnet på romanen som «Поколение Пелевина» («Pelevins generasjon») (Vakhitova, 2002: 36)

Så tolkningen av tittelen til romanen har blitt gitt til leseren.

2.2 Viktor Pelevin

Viktor Pelevin er en russisk samtidsforfatter, som ble født i 1962. I 1986 publiserte han sitt første verk «Водонапорная башня» i et sovjetisk tidsskrift, som etter fire år ble publisert i en litteraturalmanakk «Истоки». (Vakhitova, 2002: 34)

I 1992 fikk Pelevins samling av fortellinger «Синий фонарь» «Det blå lyset», «Малая Букеровская Премия» («Den lille russiske Booker-prisen») for den beste litterære debut. (Vakhitova, 2002: 34)

Pelevin har skrevet flere romaner som for eksempel «Тсјапаев og tomheten» (1996), «Tallene» (2004), «Generation "П"» (1999), «Empire V» (2006) og mange andre. (Shakirova, 2017: 2, 9, 13).

Det er viktig å legge merke til at Pelevins romaner aldri ble oversatt av kritikere, det vil si at hans romaner aldri gikk ubemerket hen. (Vakhitova: 2002, 35-36)

Hovedtemaet i Pelevins verk er alternative versjoner av russisk historie, den illusoriske karakteren til virkeligheten og andre verdener. Det som kjennetegner Pelevins forfatterskap er bestemmelse av virkelighets- og uvirkelighetsgrenser, mytologiske elementer, esoteriske emner, grotesk humor, politisk- og samfunns satire. (Smirnova, 2012: 26-28) Dessuten regnes en spesifikk og emosjonell språkbruk og ordspill til særpreget hans. (Kirpichnikova: 2019, 88-90) Romanene til Pelevin har blitt oversatt til engelsk, norsk, tysk, kinesisk og mange andre språk. (Vakhitova, 2002: 36)

Pelevin regnes som en av de mest mystiske og spesifikke forfatterne i Russland. Han konspirerer seg, liker verken pressen eller offentligheten generelt og gir veldig sjeldent intervju. (Shakirova, 2017: 3) Siden han gjemmer seg hele tiden, oppsto spørsmålet om han virkelig eksisterer eller ikke. Det var til og med en myte at Viktor Pelevin ikke eksisterer i det hele tatt, og det er en gruppe forfattere som skriver for ham under et felles pseudonym. Men i 2018 kom det ut en reportasje på TV-kanal *Россия 24* at han virkelig eksisterer.

Ifølge Cappelen Damm har Viktor Pelevin blitt utpekt som en av «Europas beste unge forfattere under 35» av *The New Yorker* og en av «21 forfattere for det 21. århundre» av *The Observer*.

2.3 Isak Rogde

Isak Rogde ble født i 1947 i Norge. Han var norsk oversetter som oversatt fra både engelsk, tysk, dansk, svensk og russisk. (Bjørnskau, 2010). I tillegg til å oversette bidro han spesielt til formidling av kunnskap om Russland i Norge. Han har oversatt forfattere som Boris Akunin, Andrej Bitov og Viktor Pelevin. «Generation ”II”» var en av de fire romanene til Pelevin som Rogde har oversatt til norsk. I følge Rogde var det en stor utfordring å oversette Pelevins bøker, særlig «Tallene» på grunn av ordspillene og den doble betydningen av mange russiske uttrykk. (Bjørnskau: 2010, Brattland: 2007)

Isak Rogde er medforfatter av tre bøker om Russland, og i tillegg skrev han mange artikler i norske tidsskrifter og aviser. Hans siste oversatte bok om Russland, heter «Россия» som ble utgitt i 2002. (Budur: 2010, Rachinskaya: 2010)

Den aller siste boka som Rogde har oversatt, er Uwe Tellkamps roman «Tårnet». For sine oversettelser har Isak Rogde fått ulike priser som for eksempel *Kirke- og undervisningsdepartementets oversetterpris*, *Bastianprisen for barne- og*

ungdomslitteratur i 1989 og *Bastianprisen for voksenlitteratur* i 2010. Isak Rogde døde den 3. januar 2010. (Bjørnskau: 2010, Rachinskaya: 2010)

2.4 Materiale

For denne bacheloroppgaven har jeg brukt to russiske bøker med to forskjellige utgivelsesår av det samme verket av Viktor Pelevin «Generation "П"», og den norske oversettelsen av dette verket av Isak Rogde.

Den første russiske boken jeg skaffet meg var utgitt i 2017 (ООО «Издательство «Э» 2017, Москва). Etter å ha fått informasjon om at noen fragmenter kunne mangles i den nyere utgaven sammenlignet jeg denne versjonen med originalen, som ble utgitt i 1999 (med et originalt omslag, Издательство «Вагриус» 1999, Москва).

Etter det begynte jeg å lese disse to russiske bøkene parallelt for å se om det var noen forskjell i innholdet mellom dem eller ikke.

Det viste seg at de er helt identiske, unntatt ulikt utskriftsformat. Så forlaget som utgav boka i 1999 har 305 sider, og 2017 – 352 sider. I denne oppgaven brukte jeg versjonen med utgivelsesåret 1999.

Jeg har også brukt Isak Rogdes norske oversettelse av Viktor Pelevins «Generation "П"» til bokmål, utgitt i 2009. (Cappelen Damm AS, Oslo 2009)

I denne bacheloroppgaven bruker jeg «Det Norske Akademis ordbok (NAOB)» som representerer (norsk) moderat bokmål² og riksmål³, «Bokmålsordboka» som dekker både konservativ (moderat) og ikke-konservativ (radikalt)⁴ bokmål. Jeg har valgt å bruke disse ordbøkene fordi de gir oversikt over de forskjellige norske skriftspråksnormene, og dermed gir utfyllende oversikt over oppslagsordene.

Jeg har også brukt Valerij Berkovs «Ny stor norsk-russisk ordbok» (2010) som representerer både moderat og radikalt bokmål.

² Bokmål skrevet med rettskrivningsformer som ligger nær riksmål. (Moderat bokmål, Bokmålsordbok)

³ Et gammelt navn på bokmål fram til 1929. (Riksmål, Store norske leksikon)

⁴ Bokmål skrevet med rettskrivningsformer som ligger nær talemål eller nynorsk. (Radikalt bokmål, Bokmålsordbok)

3. Teori og metode

I dette kapittelet skal jeg forklare de nøkkelbegrepene som er knyttet til min oppgave.

For å samle analyse materialet mitt, nærleste jeg «Generation ”II”» og dens oversettelse «Generasjon P». Etterpå begynte jeg å lete etter slangord i den russiske boken, for å se hvordan de har blitt oversatt i den norske boken.

For å få svar på dette spørsmålet brukte jeg en russisk slangordbok som viste meg den allsidige betydningen av det russiske ordet. Etterpå, ved hjelp av norske ordbøker, så jeg på betydningen av det norske ordet. Og gjennom det trakk jeg konklusjonene mine om det norske ordet tilsvarer det russiske i henhold til konnotasjonsprinsippet.

Russiske og norske slangord har jeg skrevet i parentes f. eks. «халява», er kursiverte f. eks. *1. Получение чего-л. за чужой счёт, бесплатно. 1. Å få noe på andres bekostning, gratis.*

I analysen av oversettelsen av slang, brukte jeg flere ordbøker, der jeg slo opp slangordene jeg fant i materialet mitt. For eksempel T.G. Nikitinas «Словарь молодежного сленга 1980-2000 гг.» (2003) – en russisk ungdomsslangordbok. V. S. Elistratovs «Словарь русского аргота» (2000) – en russisk argotordbok. Valerij Berkovs «Ny stor russisk-norsk ordbok» (2011) og «Ny stor norsk-russisk ordbok» (2010). Jeg brukte slangordboken, etter å ha sett på betydningen av dette ordet i russisk argotordboken. Dette ble gjort for å sjekke om betydningen av dette ordet ble forvrengt under overgangen fra argot til slang. De fleste gangene var resultatene de samme, men der resultatene avvek, har jeg skrevet ut begge forklaringene.

Så skrev jeg ut både russiske og norske eksempler på slangord i en separat fil. Fra denne filen valgte jeg tilfeldig ved hjelp av slumptall generator 15 fragmenter som inneholdte slang. Totalt var det mer enn 50 eksempler, men på grunn av oppgavens begrensninger, kunne jeg ikke ta med alle eksemplene, og jeg regner med at 15 eksempler kan gi en ganske bra oversikt over funnene mine. Slumptallet tilsvarte sidenummeret i det russiske verket, hvorfra et fragment som inneholder slang ble utvalgt. Tekstfragmentene (noen ganger mer enn bare én setning) finnes med for å gi leseren den nødvendige konteksten som eksemplet oppstår i. Så analyserte jeg valgene av oversettelsesstrategier og dens konsekvenser for oversettelsen.

Min opprinnelig tanke var å analysere oversettelsen av russisk «argot» dvs. hemmelig forbryterspråk, men i løpet av skriveprosessen fant jeg ut at russisk argot har blitt en del av

russisk ungdomsslang etter 90-tallet. Ifølge Zakharova og Shuvaeva (2014) er ordene som nå til dags brukes blant ungdom, og ses som «moderne» slangord, egentlig datidens argotismer som migrerte i slang for flere år siden. (Zakharova og Shuvaeva, 2014: 15) Det samme påstår slangordboken til T. G. Nikitina «Словарь молодежного сленга 1980-2000 гг.» (2003), som inneholder disse «datidensregnet» argotismene. Det vil si at ordet som for eksempel «чувак» (*fyr*) og flere andre, kunne bli funnet både i Nikitinas slangordbok og V.S. Elistratovs russisk argotordbok «Словарь русского аргота» (2000). Tatt alle disse funnene i betraktning, bestemte jeg meg i denne oppgaven å se på 90-tallsungdomsslang og russisk argot som ett fenomen, siden det nå til dags ikke finnes noen klare grenser mellom disse to fenomenene. Når det gjelder min analyse skulle påstanden at noen av slangordene som jeg analyserer fremdeles er russisk argot, bety at jeg ikke holder jamn skritt med tiden, og ignorerer 21. århundre. Siden disse ordene har vært en del av den russiske slangen i løpet av de siste 30 årene.

3.1 Viktige begrep

I dette kapittelet skal jeg presentere ulike begrep som er direkte knyttet til bacheloroppgaven min.

3.1.1 Relevante oversettelsesbegrep

Oversettelse

I denne epoken av globalisering har oversettelse blitt en veldig viktig prosess. Det finnes mange definisjoner på oversettelse. Men i denne oppgaven bruker jeg definisjonen til en skotsk lingvist – John Catford (1965), siden den regnes til den mest klassiske definisjonen av oversettelse:

«Translation may be defined as follows: the replacement of textual material in one language (SL) [the source language] by equivalent textual material in another language (TL) [the target language]» (Catford, 1965: 20)

Det betyr at oversettelse er overføring av tekstenes språklige materiale fra ett språk til et annet. Noen forskere som for eksempel Rurik Minjar-Beloruhev (1996: 14) understreker at oversettelsesprosessen ikke er en enkel erstatning av ett språks leksikalske og grammatiske enheter med enheter av det andre språkets enheter. Men at oversetteren i tillegg må ta hensyn til konteksten og betydningen av teksten for å overføre kulturelle trekk og nyanser fra ett språk til et annet.

Kildetekst (*the source language*) er den originale teksten, språket det oversettes fra.

Måltetekst (*the target language*) den oversatte teksten, på språket det oversettes til. (Schjoldager, 2008: 17)

Konnotasjonsprinsipp er en vurderende, stilistisk eller ekspressiv fargelegging til en språklig enhet. (Nikitina, 2017: 6)

3.1.2 Noen viktige stilistikkbegrep

Litterær stil er en språkstil som er markøren på offisiell kommunikasjon, og kjenntegnes ved muntlig bruk av ord, uttrykk, konstruksjoner som er karakteristiske for skriftspråket. Denne stilen brukes i vitenskapelige verk og i skjønnlitteratur. (Stepanov, 2016: 251)

Familiær stil er en språkstil som er typisk for uformell kommunikasjon. Denne kommunikasjonsstilen viser til bruddet på den sosiale avstanden mellom partnere, og forårsaker psykologisk ubehag hos adressaten. For eksempel «Куда прѣшь, корова!» det vil si «Hva haster sånn, (din) ku?» (*min oversettelse*) (Fanakova, 2012: 135)

Folkelig stil er en språkstil som kjennetegner enda friere kommunikasjon enn familiær stil. Denne stilen kjennetegnes ved bruk av frekk, ringeaktende ordforråd som ikke er et litterært språk. For eksempel «tryne» om menneskets ansikt (Stepanov, 2016: 252)

Gatespråk er folkelig språk i byer (brukt av uuttannede mennesker); vulgært farget slang (Gatespråk, Det Norske Akademis ordbok)

3.1.3 Slang

Slang er et meget gammelt fenomen, selv om bruk av slang kan assosieres med noe nytt og moderne. (Marm, 1962: 10) Slang har engelsk opprinnelse og ble tatt i bruk allerede på 1700-tallet.

På den tiden ble dette begrepet kjent i betydningen av *cant*, det vil si de tyvenes kriminelle særsmål. (Gleditsch, 1952: 7)

Slang er et fenomen som har blitt beskrevet og definert veldig ulikt av mange teoretikere. Derfor har for eksempel språkforskeren Paul Roberts sagt at «slang er en av de tingene som alle vet hva er, men som ingen kan definere». (Hasund, 2006: 7)

I oppgaven min bruker jeg definisjonen av slang til en norsk språkforsker Tone Tryti, fordi etter min mening er den tydelig formulert: «Slang er bevisste avvik fra normalspråket⁵ som ikke er dialektalt eller faglig betinget.» (Tryti, 1984: 16)

3.1.3.1 Forskning om russisk slang

Til tross for at en aktiv forskning av dette språkfenomenet i Russland ikke begynte før på slutten av 1980-tallet – starten av 90-tallet, har russisk ungdomsslang blitt studert ganske grundig. (Beregovskaya, 1996: 32)

Det er blitt skrevet flere fagbøker og artikler om dette emnet. Språkforskere som A. Yu. Romanov, T. G. Nikitina, M. A. Grachev har bidratt betraktelig til studiet av slang. I Romanovs bok «Современный русский молодежный сленг» (2004) fortelles historien til studiet av ungdomsslang i russisk språkvitenskap, dens særegenhet og forskjeller fra argot. Forfatteren undersøker også årsakene til å bruke slang. I tillegg snakker han om sin erfaring med sosiolingvistik, og om effektive metoder for innsamling av materialet for sosiolingvistisk forskning. (Romanov, 2004: 5; 146)

T.G. Nikitina har samlet noen store ordbøker av russisk ungdomsslang «Словарь молодёжного сленга 1980-2000 гг.» (2003) og ungdomsslangordbok «Так говорит молодёжь» (1998).

⁵ Tryti presiserer at med *normalspråket* mener hun dannet tale, naturlig språkbruk. (Tryti, 1984: 16) Slang er villet stilskifte som brukes i uformelt samvær mellom likemenn. Dens viktigste funksjon er å uttrykke ekspressivitet, og å fungere som en gruppemarkør. (Tryti, 1984: 16)

For hennes ungdomsslangordbok «Так говорит молодежь» (1998) ble materialer valgt fra leksikografiske kilder, kunstverk om ungdommer, vitenskapelige arbeider om sosiologi, psykologi, medisin, ungdomsaviser og tidsskrifter. (Nikitina, 1998: 3)

3.1.3.2 Forskning om norsk slang

Slangen kan oppfattes som et eget språklig fenomen i Norge fra 1800-tallet, selv om man kan spore slangord lengre tilbake i tid. Ordet *slang* ble lånt inn i de nordiske språkene mot slutten av 1800-tallet. (Hasund, 2006: 19)

Ifølge flere norske språkforskere, for eksempel Tone Tryti, er norsk slang et lite påaktet forskningsfelt. Grunnen til det er at det norske språket er brukt av en mindre befolkningsgruppe enn de store språkene som for eksempel fransk og engelsk. Hun bemerker også at dette fenomenet har blitt forsket på mer innenfor større språksamfunn, til og med i Norges naboland. (Tryti, 1984: 9)

En annen forsker, Ingvald Marm (1962) hevder at norsk slang er et lite utforsket territorium fordi Norge var mer opptatt av rettskrivningen og «kampen» mellom nynorsk og bokmål, og at det derfor ble lite prioritert ettersom man ikke hadde tid til å tenke på det. (Marm, 1962: 8)

Det første arbeidet om norsk slang regnes til Ulf Gleditschs slangordbok «Det får'n si» (1952). (Tryti, 1984: 9) For å utgi sin bok, samlet han Oslo-slangen «slik han har hørt den i det daglige livet». (Gleditsch, 1952: 8) Han betegnet selv sin egen bok som «en spe begynnelse til hva lingvister senere kan fortsette». (Gleditsch, 1952: 11)

Den første sammenhengende framstillingen av norsk slang kom i 1962. Det var Ingvald Marms bok «Slang og sjargong». (Tryti, 1984: 9)

Men det mest betydningsfulle arbeidet om norsk slang er Tone Trytis bok «Norsk slang» (1984). Materialet for utgivelsen av boka hennes samlet hun over fem år, både muntlig og ved hjelp av skriftlige kilder (skjønnlitteratur, tidsskrifter, aviser). Det som gjør henne spesiell er det faktumet at hun var den første norske forskeren som så på den norske slangens grammatikk. (Tryti, 1984: 10)

Når vi går tilbake til det 21. århundre for å se på dynamikken i studiet av slang i Norge, kan man si at det ble gjort noen skritt for å trekke mer oppmerksomhet til dette fenomenet. For eksempel gjennomførelsen av det nordiske forskningsprosjektet Ungdomsspråk i Norden

(UNO) som er knyttet til studiet og sammenligning ungdommers slangbruk. (Hasund, 2006: 14)

De ble også utgitt et stort antall av norske slangordbøker for eksempel Tone Trytis «Norsk slangordbok» (2008), «Slang ordboka» (2005), «Slang ordboka» (2006), «Slang ordboka» (2007) av Kunnskapsforlaget. (Hasund, 2006: 15)

3.3 Oversettelsesstrategier

Den viktigste oppgaven for enhver oversetter er å overføre kildetekstens betydning til målteksten. For å overføre kildetekstens betydning til målteksten, må oversetteren gjengi kildetekstens setninger til målteksten og for dette bruker man ulike oversettelsesteknikker. Det finnes en stor mengde oversettelsesteknikker som er utviklet og foreslått av ulike forskere.

I denne oppgaven har jeg valgt å bruke modellen til en dansk oversettelses- og tolkningsforsker, Anne Schjoldager og ha den som grunnlag for oppgavens analyse.

I sin bok «Understanding Translation» (2008) presenterer hun 12 mikrostrategier: *direct transfer, calque, direct translation, oblique translation, explication, paraphrase, condensation, adaptation, addition, substitution, deletion, permutation*. Schjoldagers modell er sammensatt av ulike strategier fra andre forskeres modeller, som for eksempel Vinay & Darbelnet (1958/2000) og Delabastita (1993). (Schjoldager, 2008: 91)

Schjoldager kaller «oversettelsesteknikker» for mikrostrategier. Mikrostrategi er et nyttig instrument som hjelper oversetteren å se ulike muligheter for hvordan et språkelement fra kildeteksten kan oversettes til målteksten. (Schjoldager, 2008: 89) Hun sier at selv om det er mulig å erstatte ordet *mikrostrategi* med «teknikk», «prosedyre», «type», «metode», har hun ikke gjort det. Etter hennes mening er det bare begrepet «mikrostrategi», som understreker den målorienterte (funksjonelle) karakteren av oversettelse. (Schjoldager, 2008: 67)

Hun presiserer at med ordet «mikrostrategi» gjør hun forskjell mellom oversetterens valg på et ganske abstrakt og generelt nivå (dvs. makronivå), og valg som er tilgjengelige på et mer konkret nivå (mikronivå). (Schjoldager, 2008: 67-68)

Jeg har valgt å bruke Schjoldagers modell på grunn av det faktum at morsmålet hennes er ett av de skandinaviske språkene. Det virket naturlig for meg at hun ville ta med i modellen sin de strategiene som er mest nyttige for å jobbe med oversettelse til de skandinaviske språkene.

Siden Schjoldagers mikrostrategier ikke dekker alle fragmentene mine, tok jeg også i bruk én ekstra teknikk fra oversettelses- og tolkningsforskerne Lucía Molina og Amparo Hurtado Albir (2002). Siden de i sitt verk presenterer mer enn 12 oversettelsesteknikker, som er blitt sammensatt av ulike forskere.

I de følgende underkapitlene presenterer jeg Anne Schjoldagers 12 mikrostrategier pluss én teknikk fra Molina og Albir med. De strategiene jeg ikke har funnet eksempler på i Viktor Pelevins verk «Generation "II"» har jeg markert med «Ø», og i disse tilfellene har jeg illustrert strategiene med eksempler fra Schjoldagers bok «Understanding Translation» (2008).

3.3.1 Direkte overføring (*Direct transfer*)

«Direct transfer takes a source-text item and leaves it unchanged in the target text.»
(Schjoldager, 2008: 93)

Denne strategien lar seg forklare sånn at et kildetekstens element overføres uendret til målteksten. Det vil si at oversetteren ser et element som han vil overføre så nært som mulig (for eksempel et tilnavn eller et spesifikt familienavn). Eller hvis det er et element i kilde språket som ikke har en ekvivalent med lignende betydningseffektet på mål språket, da bestemmer oversetteren å ta dette elementet, og overføre det i den opprinnelige formen, det vil si absolutt uendret til målteksten.

Тварь дрожащая, у которой есть неотъемлемые права. И лэвэ тоже. Кстати, может, тебе одолжить, а? (Pelevin, 1999: 22)

Et skjelvende kryp som tar seg til rette. Og med levé. Skal jeg forresten låne deg litt? (Rogde, 2009: 23)

Oversetteren har overført kildetekstens element til målteksten uten å endre det. (Det har blitt bare transkribert).

3.3.2 Oversettelselån (*Calque*)

«A *calque* transfers the structure of a source-text element to the target text or makes a very close translation of it.» (Schjoldager, 2008: 94)

Et oversettelselån overfører strukturen av et kildetekstelement til målteksten ved å erstatte dets bestanddeler – morfem eller ord. Oversettelselånets mål er å skape et nytt ord eller et fast uttrykk i målteksten, som skal kopiere elementets opprinnelige struktur i kildeteksten. Men vanligvis, når det gjelder uttrykk, resulteres alt i at det pågjeldende elementet virker uidiomatisk på målpråket. *Calque* kan føre til et iøynefallende (og noen ganger feil) konstruksjonen til elementet i målteksten. (Schjoldager, 2008: 95)

Det vil si at oversetteren prøver å bevare ordets eller uttrykkets struktur i kildeteksten så likt som mulig i målteksten. Oversettelselån bruker man for nye ord i språket. For eksempel engelsk *Bluetooth* for norsk *Blåtann*.

Det som utgjør forskjell mellom *calque* og *direct translation* er at *calque* kan ses ut som et ikke korrekt element på en lingvistisk måte, i tillegg kan den fungere unaturlig på målpråket. (Schjoldager, 2008: 94-95)

Рассмотрим классический позиционный слоган «Sprite – the Uncola». В переводе на русский «Uncola» будет «Некола». (Pelevin, 1999: 36)

La oss se på det klassiske posisjoneringsslagordet «Sprite – the Uncola». I russisk oversettelse blir «Uncola» til «Nekola». (Rogde, 2009: 35-36)

I dette eksempelet her ser vi at strukturen til det engelske slagordet «Uncola» (dvs. Ikke-Cola) har blitt overført til russisk så tett som mulig. Det vil si at opprinnelige stukturen av det engelske ordet (privativt prefiks ⁶*un* + substantiv *cola*) har blitt både kopiert til russisk og bevart i dette språket (privativt prefiks *не* + substantiv *кола*).

⁶ Privativ er i grammatikken et element (prefiks) som gjør at et ord får negativ eller nektende betydning. (Privativ, Store norske leksikon)

3.3.3 Direkte oversettelse (*Direct translation*)

«*Direct translation translates in a word-for-word procedure. When employing direct translation, the translator translates as closely as possible on a linguistic level, often choosing the target-text wording that comes first to mind.*» (Schjoldager, 2008: 95)

Et kildetekstelement oversettes ord-for-ord. Oversetteren holder seg veldig tett til kildeteksten. Forskjell mellom *direct translation* og *calque* består i at resultatet av direkte oversettelse kan betraktes som idiomatisk, det vil si språklig uanselig og fra et morfologisk synspunkt korrekt. (Schjoldager, 2008: 95) Men det er ikke slik i 100% tilfeller. Noen ganger kan det skje at oversetter oversetter kildetekstens element uten hensyn til idiomatiske uttrykk (det vil si gjør oversettelse fra ordets direkte betydning istedenfor overførte betydningen).

Ты, когда к Азадовскому в кабинет переедешь, убери этот ковер прококаиненный. А то по городу слухи ходят, какие-то совершенно левые люди на прием лмятся. Зачем нам это? (Pelevin, 1999: 295)

*Det første du gjør når du overtar Azadovskijs kontor, er å få vekk det kokainstenkede gulvteppet. Det går allerede rykter på byen, og da har du straks **de venstreorienterte** på kontoret ditt. Det har vi ikke bruk for.* (Rogde, 2009: 287)

3.3.4 Indirekte oversettelse (*Oblique translation*)

«*Oblique translation does not cover all the meaning potential of a source-text item (i.e. linguistic meaning), but attempts to cover the contextual meaning of a source-text item.*» (Schjoldager, 2008: 97)

Indirekte oversettelse brukes når kildespråkets strukturelle eller konseptuelle elementer ikke kan oversettes direkte uten å endre meningen eller bryte av de stilistiske og grammatiske elementene i målspråket. Istedenfor ordet oversettes det nettopp betydningen av et kildetekstens element. Ved bruk av en slik tilnærming forsøkes det å dekke innholdet til kildetekstens element. (Schjoldager, 2008: 97-98)

Ø

Kildetekst:

*Der er et yndigt land,
det står med brede bøge
nær salten østerstrand :|
Det bugter sig i bakke, dal,
det hedder gamle Danmark
og det er Frejas sal. (Schjoldager, 2008: 98 ⁷)*

Måltekst:

*There is a lovely land
with spreading, shady beeches
Near Baltic's salty strand :|
Its hills and valleys gently fall,
its ancient name is Denmark,
And it is Freya's hall. (Schjoldager, 2008: 98 ⁸)*

Her har kildetekstelementet blitt oversatt ikke ord-for-ord (som *it stands with broad beeches*), men nettopp kildetekstelementets betydning.

3.3.5 Forklaring (*Explicitation*)

«*Explicitation makes implicit source-text information explicit in the target text.*»
(Schjoldager, 2008: 99)

⁷ http://en.wikipedia.org/wiki/Der_er_et_yndigt_land

⁸ http://en.wikipedia.org/wiki/Der_er_et_yndigt_land

Det vil si at oversetteren presiserer noe, forklarer noen ekstra detaljer som ikke er formulert i kildeteksten. Da blir det samme betydningsbærende elementet mer forklart i målteksten enn i kildeteksten.

Det er som oversetterens ”omsorg” for leseren av målteksten, slik at han kunne forstå alt så nøyaktig som mulig, til de minste detaljene. Denne strategien brukes når det er et spesifikt element i kildeteksten, som er karakteristisk nettopp for kulturen til kildetekstens språk. For at leseren skulle kunne forstå betydningen av et slikt spesifikt element, forklarer oversetteren noen detaljer som vil lette forståelsen av dette elementet.

– *Смотри, – говорил Пугин, прищуренно глядя в пространство над головой Татарского, – совок уже почти ничего не производит сам.* (Pelevin, 1999: 34)

«Hør her», sa Pugin og myste ut i luften over hodet på Tatarskij, **Sovjetunionen** produserer nesten ingenting selv. (Rogde, 2009: 34)

Her ser vi at kildetekstens element har blitt mer forklart (dets betydning er «mer åpent») i målteksten enn i kildeteksten.

3.3.6 Parafrase (*Paraphrase*)

«When paraphrasing, translators render source-text meaning rather freely. Thus, though source-meaning is rendered, it is rendered in a way that is difficult to define precisely.» (Schjoldager, 2008: 100)

Kildetekstens element oversettes fritt, på en omformulert måte. Oversetteren overfører kildetekstens mening til målteksten med sine egne ord. Det vil si at betydningen av elementet fra kildeteksten er bevart i målteksten.

Denne strategien brukes når det vanlige ordet oversetteren trenger, ikke eksisterer i målspråket. Da er det nødvendig å gjenskape betydningen av dette ikke-eksisterende ordet ved hjelp av et beskrivende uttrykk.

И потом, если бы не воля Аллаха, я не собрал бы все телебашни и теледикторов на своих трёх клетках.

Так?

Так.

Ещё базары есть? (Pelevin, 1999: 233)

Altså, hvis det ikke var Allahs vilje, kunne jeg ikke ha samlet alle TV-tårnene på mine tre ruter.

Enig?

Enig.

Da er vel saken opplagt, da? (Rogde, 2009: 224)

Her ser vi at kildetekstens element har blitt oversatt til måltekken på en omformulert måte (ved bruk av substantiv og adjektiv).

3.3.7 Sammentrekning (*Condensation*)

«When condensing, a translator renders the message of the source text, but in a shorter way.» (Schjoldager, 2008: 102)

Kildetekstelementets kontekstuelle betydning gjengis i måltekken, men på en kortere måte.

Det er mulig å forklare denne strategien slik at oversetteren komprimerer lange setninger, også setningene som gjentar den samme ideen i kildeteksten, og overfører dem i en forkortet eller forenklet form til måltekken

Denne strategien brukes når det er behov for å pakke informasjonen til en lang setning så kort og kompakt som mulig, og overføre denne samme informasjonen til leseren bare i en mer sammentrukket form. Strategien er aktuelt for for eksempel filmtekst, siden i fokus er nettopp plass-sparing.

Ø

Kildetekst:

Terrazzo, from the Italian word for terraces, was created several hundred years ago in Europe when Venetian workers discovered a new use for discarded marble remnants. (Kilde: English-language brochure, published by an American exporter of terrazzo.)

Måltekst:

Venetianske håndværkere opfandt terrazzoen (fra italiensk) for længe siden ved at anvende kasserede marmorrester på en ny måde. (Schjoldagers oversettelse)

Her kan vi se at kildetekstens mening har blitt gjengitt, men på en kortere og sammentrukket måte.

3.3.8 Adapsjon (*Adaptation*)

«Adaptation recreates the effect of a source-text item. This recreation may focus on one aspect of the source-text item while ignoring other aspects.» (Schjoldager, 2008: 103)

Denne strategien ligner på indirekte oversettelse og parafrase, men etter Schjoldagers mening er den mer kreativ. Den forsøker å etterligne kildetekstforfatterens tankeprosess. Adapsjonstrategien kan hjelpe oversetteren å tilpasse ord som ikke eksisterer i måltekstens språkkultur. (Schjoldager, 2008: 103)

Kildetekstelementets effekt gjenskapes helt eller delvis i målteksten. Ukjente, spesifikke ord kan erstattes med kjente ord fra kildeteksten. Det vil si at oversetteren prøver å erstatte kildetekstens ukjente ord med andre mer forståelige og kjente ord til leseren. Men erstatningen kan delvis forårsake en fordempelse av kildetekstelementets «særegenhet» og «farge».

Ты в рыночной экономике понимаешь немного? – Децул, – ответил Татарский и свёл два пальца, оставив между ними миллиметровый зазор. (Pelevin, 1999: 173)

Har du peiling på markedsøkonomi? «Omtrent så mye», svarte Tatarskij og viste en millimeters luke mellom tommel og pekefinger. (Rogde, 2009: 166)

Her ser vi at et spesifikt kildetekstens element («децул») har blitt adoptert med et kjent ord («så») i målteksten.

3.3.9 Tilsetning (*Addition*)

«*Addition means that the translator adds a unit of meaning to the target text.*» (Schjoldager, 2008: 104-105)

Forskjellen mellom tilsetning og forklaring består i at et meningsbærende element ikke kan utledes (direkte) fra selve kildeteksten. (Schjoldager, 2008: 104-105)

Oversetteren legger til et ekstra meningsbærende element, som spesifiserer noe eller gir et bedre innblikk i noe. Det vil si at oversetteren hjelper leseren med å få litt bedre forståelse av kildetekstens element. Derfor legger han til noe ekstra i målsetningen.

Denne strategien brukes når det er en grunn (for eksempel utilstrekkelig leserens kompetanse i et område) som gjør det nødvendig å legge til et meningsbærende element i kildeteksten for å unngå en situasjon der utilstrekkelig uttrykksfullhet av et element i kildeteksten kan påvirke forståelsen av dette elementet i målteksten.

В переводе на русский «Uncola» будет «Некола». По своему звучанию (похоже на имя «Никола») и вызываемым ассоциациям это слово отлично вписывается в эстетику вероятного будущего.

(Pelevin, 1999: 36)

*I russisk oversettelse blir «Uncola» til «Nekola» (som jo ligner på **manns**navnet Nikola) og vekker assosiasjoner som passer ypperlig i det som sannsynligvis blir fremtiden.* (Rogde, 2009: 35-36)

For måltekstens leser (som kanskje ikke er så kjent med russiske navn) ble det klargjort at Nikola er et russisk manns-, og ikke et kvinnenavn, slik leseren av den norske teksten kunne tenke seg. Siden dette navnet slutter på «a» bokstav, og i noen land kan dette navnet være både manns- og kvinnenavn. Det vil si at oversetteren har lagt et spesifiserende element, som hjelper måltekstens leser å unngå spørsmål om Nikola er ei kvinne eller en mann. Dessuten gir denne spesifiseringen en interessant informasjon til leseren at selv om det er ett navn som slutter på «a» bokstav, er det ikke alltid i russisk et kjennetegn på jentenavn, det kan også være unntak (som Nikola, Nikita eller Илья).

3.3.10 Erstatning (*Substitution*)

«*The translator changes the source-text meaning. The target-text item is obviously a translation of a given source-text item, but its content (semantic meaning) has changed.*» (Schjoldager, 2008: 106)

Oversetteren endrer betydningen av et kildetekstelement. Erstatning medfører vesentlige endringer i elementets semantiske betydning (dvs. ordets innhold i henhold til dets betydning). Det vil si at oversetteren prøver å finne et alternativt, et like betydningsfullt element på målspråket. Et utfall av dette kan være at man ikke finner noe som passer til betydningen av kildetekstens element, eller at valget forvrenger betydningen av elementet fra kildeteksten betraktelig.

Denne strategien brukes når det ikke finnes noe lignende, nødvendige betydningsfulle elementet i målspråket. Så oversetteren må finne et alternativ som skal være så nær som mulig til betydningen av kildetekstelement.

Девоч на «кодак» снимали, прямо на трассе. Вот они довольны-то были – на халяву в Швейцарию съездить. (Pelevin, 1999: 216)

Jentene er knipset med en Kodak midt i løypa. De var kjempeglade for det – fly av gårde til Sveits sånn uten videre. (Rogde, 2009: 207)

Her ser vi at kildetekstelementets betydning ved oversettelsesprosessen har blitt forandret i målteksten.

3.3.11 Sløyfing (*Deletion*)

«*Deletion means that certain source-text units of meaning are missing from the target text altogether.*» (Schjoldager, 2008: 108)

Kildetekstens enkelte betydningsbærende elementer utelates helt i målteksten. Det vil si at oversetteren utelater kildetekstens element helt i målteksten. Det kan forårsake mangler som gir for lite nødvendig informasjon i målteksten.

Denne strategien brukes når oversetteren ser et spesifikt ord (som «наезд» for eksempel) i kildeteksten, og ikke finner noen ekvivalent på målspråket, som ikke skulle forvrengte betydningen til kildetekstens ord. Dessuten brukes denne strategien for å unngå leserens «overbelastning» med overflødig informasjon som ikke (kanskje etter oversetterens mening) gir noen viktig informasjon.

*Ей определённо не нравилось, что посетитель пишет что-то в книжечке, – это вполне могло кончиться **наездом** какой-нибудь инспекции. (Pelevin, 1996: 94)*

Hun likte tydeligvis ikke at kunden skrev noe i en notisbok. Det kunne lett ende med: ___ en eller annen inspeksjon. (Rogde, 2003: 90)

Kildetekstens element («наезд») har blitt helt utelatt i målteksten, og verken dets betydning eller effekt har blitt kompensert i målteksten.

3.3.12 Omplassering (*Permutation*)

«When the translator realises that a given source-text effect cannot be rendered in the target text, usually for linguistic or stylistic reasons, and decides to make up for this loss by recreating the effect somewhere else in the target text, s/he makes use of permutation.» (Schjoldager, 2008: 109)

Et kildetekstelement gjengis på et annet sted i målteksten, eller dets effekt skapes på et annet sted i målteksten. Det vil si at oversetteren bevarer kildetekstens element i målteksten, men det er plassert på et annet sted i forhold til kildeteksten.

Denne strategien brukes når kildetekstens og måltekstens språk skiller seg fra hverandre når det gjelder stilistikk og lingvistikk (dvs. grammatikk). For eksempel når to språk har forskjellig ordrekkefølge (SVO) i setningen.

Ø

Kildetekst:

*My mistress' eyes are nothing like the sun;
Coral is far more red than her lips' red;
If snow be white, why then her breasts are dun;
If hairs be wires, black wires grow on her head.*

(Kilde: Shakespeare, William. 1690/1986. *The Sonnets and A Lover's Complaint*. London: Penguin. 141.)

Måltekst:

*Som solen stråler hendes øjne ej,
koral er rødere end læbens røde.
Hvis sne er hvid, er barmen brunlig bleg,
hvis hår er tråde, de som sorte gløde.*

(Kilde: Shakespeare, William (translated by Line Krogh). 2006. *Sonetter*. Attika. 160.)

Den første linjen i kildeteksten bruker et mønster av alliterasjon, dvs. gjentakelse av konsonanter («m» og «s»). Den samme effekten har måltekstens første linje («s» mønster), men i målteksten har denne effekten blitt plassert litt annerledes.

3.3.13 Generalisering (*Generalization*)

«*Generalization is to translate a term for a more general or neutral one.*» (Molina, Albir, 2002: 500)

Elementet i målteksten blir dempet eller nøytralisert i kildeteksten. Det vil si at oversetteren nøytraliserer et element, noe som kan forårsake elementets skarphetstap i målteksten.

Denne strategien brukes når et kildetekstens element med en «smalfokusert» betydning skal oversettes til målteksten, hvor dette ordet ikke har en tydelig fokuserte betydning, men bare et bredt ekvivalent «med en stor antall av betydninger»

Eksemplet nedenfor kan betraktes som en oversettelsesfeil, siden det russiske ordet «впаривать» har et tilsvarende smal fokusert ekvivalent i norsk – verbet «prakke».

Derfor var det ikke nødvendig å bruke det norske verbet «tilpasse» som har et så bredt semantisk omfang.

*Ведь хоть кроссовки американские, **впарить-то** их надо русскому менталитету.*
(Pelevin, 1999: 147)

*Joggeskoene er riktignok amerikanske, men **reklamen må jo tilpasses** russisk mentalitet.*
(Rogde, 2009: 123)

Her ser vi at kildetekstens element har blitt oversatt til målteksten på en generell («ufokusert», «slørete») måte.

4. Analyse

I dette kapittelet skal jeg analysere 15 fragmenter som jeg har valgt ut for analysen min. Jeg har organisert disse fragmentene under strategiene, slik at hver strategi som oversetteren har brukt, har blitt til et eget kapittel.

For å gjøre en tydelig analyse, skal jeg bruke T. G. Nikitinas «Slangordbok», Valerij Berkovs «Ny stor norsk-russisk ordbok», Sergej Kuznecovs «Ettspråklig ordbok» (2014), «Bokmålsordboka» og «Det Norske Akademis Ordbok» (NAOB).

Forklaringene fra Elistratovs «Argotordbok» har jeg, som tidligere nevnt, bare brukt når det har vært en forskjell i betydningen mellom dette oppslåtte ordet i argot-og slangordbøkene.

4.1 Direkte overføring

4.1.1 ЛЭВЭ

I denne setningen her har oversetteren brukt direkte overføring. Siden «ЛЭВЭ» har blitt overført uendret (bare transkribert) til kildeteksten.

Тварь дрожащая, у которой есть неотъемлемые права. И лэвэ тоже. Кстати, может, тебе одолжить, а? (Pelevin, 1999: 22)

Et skjelvende kryp som tar seg til rette. Og med levé. Skal jeg forresten låne deg litt? (Rogde, 2009: 23)

Ordet «levé» kom opprinnelig fra romani til russisk argot, og fra russisk argot gikk dette ordet videre inn i russisk 90-talls ungdomsslang.

Ifølge en russisk-romani-russisk ordbok av R.S. Demeter, P. S. Demeter (1990), kom ordet «ЛЭВЭ» opprinnelig fra romani til russisk argot, og fra russisk argot gikk dette ordet videre inn i russisk 90-talls ungdomsslang, og det betyr «мн. деньги» det vil si *лэвэ fl. for penger* (Demeter, 1990: 96)

Ifølge Nikitinas russisk ungdomsslang ordbok er *лавэ, мн. ловэ – деньги*, på norsk. *lave, fl. lové – penger (min oversettelse)*. (Nikitina, 2003: 266)

Ifølge Nikitina (2003) kjennetegner dette russiske ordet i kildeteksten folkelig stil (Nikitina, 2003: 266) som er karakteristisk for visse grupper av mennesker. Det er nettopp bandittene, kriminelle autoritetene som snakker på denne måten. Ordet «ЛЭВЭ» i kildeteksten har en spesifikk sigøyner-koloritt, som understreker at det er ikke klart hvor disse pengene – «ЛЭВЭ» kommer fra, om de er stjålet eller ulovlig tjent. I målteteksten avslører ikke dette ordet alle disse nyansene for leseren. Ordet «ЛЭВЭ» forblir dempet og «blek» i målteteksten når det gjelder fargelegging. Men det er bare i dette tilfellet hvis måltetekstens leser ikke vet at dette er et sigøynerord.

Dette ordet gir mening i kildeteksten, men ikke i målteteksten siden ordet «levé» ikke finnes i det norske språket. Dette resulterer i at menneske som leser denne setningen i russisk får mer nyansert informasjon enn en norsk leser. Den russiske setningen henviser og gjengir 90-tallets gangstertidens atmosfære. I tillegg gjenspeiles den i russiske setningen skyggen av kriminalitet, at det ikke er klart hvor disse pengene kom fra. Menneske som leser denne setningen på norsk forstår ganske godt at det er snakk om penger, men dessverre får han verken følelsen av kriminalitet knyttet til disse pengene eller 90-tallets atmosfære av forbryterverden.

4.2 Direkte oversettelse

4.2.1 Левые люди

Jeg antar at i denne setningen her har oversetteren brukt direkte oversettelse, siden kildetekstens element har blitt oversatt til målteteksten i dets direkte betydning.

Ты, когда к Азадовскому в кабинет переедешь, убери этот ковер прококаиненный. А то по городу слухи ходят, какие-то совершенно левые люди на прием ломятся. Зачем нам это? (Pelevin, 1999: 295)

*Det første du gjør når du overtar Azadovskijs kontor, er å få vekk det kokainstenkede gulvteppet. Det går allerede rykter på byen, og da har du straks **de venstreorienterte** på kontoret ditt. Det har vi ikke bruk for. (Rogde, 2009: 287)*

«ЛЕВЫЕ» dvs «ЛЕВЫЙ» (entall). Dette ordet brukes på russisk både i direkte og overførte betydning. I den direkte (mest brukte) betydningen er dette ordet: 1. (adj) venstre 2. (politisk) venstre, venstreorientert 3. ultraradikal (Berkov, 2011: 377)

Men i den overførte betydningen er det et slangord. Det samme sier Nikitinas orbok: «ЛЕВЫЙ» er 1. *незаконный, незарегистрированный* 2. *чужой, подозрительный*. (Nikitina, 2003: 271) , på norsk 1. *ulovlig, ikke registrert* 2. *fremmed, mistenkelig*. (min oversettelse)

Isak Rogde har antakelig forstått dette ordet i den direkte betydningen som «venstre» og «høyre». Med tanke på 1990-årene, og at denne boka handler om kriminalitet og forbrytere, antar jeg at Pelevin ikke har skrevet «ЛЕВЫЕ ЛЮДИ» i den direkte betydningen, men i den overførte betydningen som jeg vil forklare sånn: «ЛЕВЫЕ ЛЮДИ» dvs. rare, uforståelige, upålitelige, «utestete» mennesker, som ennå ikke er til å stole på.

Person som leser dette avsnittet på norsk, går helt i en annen betydningsretning, derved mister han den opprinnelige mening av den russiske setningen. Ordet «venstreorientert» i den norske teksten henviser til politikk, som om person med andre synspunkter: «venstreorientert – adjektiv. *politisk orientert mot venstre*» (NAOB); *om parti, person, mening: radikal* (Bokmålsordboka). Mens ordet «ЛЕВЫЙ» i den russiske teksten er ikke knyttet til politikk i det hele tatt. Dette ordet henviser til en mistenkelig person, med en uforståelig status som man kan forvente fare fra, siden en slik person kan ha en kriminell bakgrunn.

I kildeteksten uttrykker ordet «ЛЕВЫЙ» en negativ vurdering av en person. Et menneske som har blitt karakterisert som «ЛЕВЫЙ», er upålitelig, utestet, «av dårlig kvalitet», siden han kan angi eller forråde. Det er dette adjektivet som enda sterkere og mer intenst uttrykker mening om person – at det fortsatt er for tidlig å stole på denne personen. Det vil si at mennesker er fortsatt veldig usikre på ham. Dette ordet er karakteristisk for en uformell, familiær stil. (Kuznecov, 2014). Dessuten er dette adjektivet veldig typisk for mannfolk. I målteksten har dette ordet forandret sin stil til litterær stil.

4.3 Forklaring

4.3.1 СОВОК

Dette eksemplet regner jeg som forklaring, fordi Isak Rogde har forklart i målteksten hva «СОВОК» (Sovjetunionen) er for noe. Det vil si at han gjorde implisitt informasjon i kildeteksten til eksplisitt i målteksten. Det har ført til at målteksten har mistet den negative fargen om Sovjetunionen, som finnes i kildetekstenes ord «СОВОК». I kildeteksten uttrykker ordet «СОВОК» en negativ holdning til Sovjetunionen, et nedsettende preg på sovjetisk regime.

– *Смотри, – говорил Пугин, прищуренно глядя в пространство над головой Татарского, – совок уже почти ничего не производит сам.* (Pelevin, 1999: 34)

«Hør her», sa Pugin og myste ut i luften over hodet på Tatarskij, **Sovjetunionen** produserer nesten ingenting selv. (Rogde, 2009: 34)

Ifølge Nikitinas ungdomsslangordbok betyr ordet «совок»: 1. шутил.-ирон. Советский Союз 2. ирон., пренебр. Советский человек. 3. неодобр., пренебр. Что-л., пронизанное советской идеологией 4. неодобр. Ярый сторонник коммунистов. (Nikitina, 2003: 495-496), dvs. 1. spøkende-ironisk: Sovjetunionen 2. Ironisk, ringeaktende: Sovjetisk menneske 3. Misbilligende, ringeaktende: noe som er gjennomtrengt av sovjetisk ideologi 4. Misbilligende: En glødende tilhenger av kommunister. (min oversettelse)

I kildeteksten gjør dette ordet sin effekt på leseren, liksom overbeviser ham om at sovjetisk system vil forbli i fortiden, siden dette systemet ikke lenger fungerer. Ifølge Kuznecov (2014) kjennetegner dette ordet folkelig stil (Kuznecov, 2014), og brukes oftere i uformell kommunikasjon for å vise sin forakt for noe/noen. Dette ordet er ganske typisk for unge mennesker (født etter 1980), siden det er svært mange mennesker i denne alderen som kritiserer livet under det sovjetiske regimet. I Rogdes oversettelse har stilen til dette ordet endret seg fra folkelig stil til litterær stil.

4.4 Parafrase

4.4.1 Базары есть

И потом, если бы не воля Аллаха, я не собрал бы все телебашни и теледикторов на своих трёх клетках.

Так?

Так.

Ещё базары есть? (Pelevin, 1999: 233)

Altså, hvis det ikke var Allahs vilje, kunne jeg ikke ha samlet alle TV-tårnene på mine tre ruter.

Enig?

Enig.

Da er vel saken opplagt, da? (Rogde, 2009: 224)

Ordet «базар» i direkte betydning er *et marked, et torg* (Berkov, 2011: 19), men det brukes også som et slangord som betegner samtale, spørsmål.

Ifølge Nikitinas slangordbok er ordet «базар»: 1. *Беседа, разговор* 2. *Речь; слова и выражения, употребляемые в речи.* (Nikitina, 2003: 28) Det vil si 1. *samtale* 2. *tale; ord og uttrykk som brukes i talen.* (min oversettelse)

Til norsk har setningen blitt oversatt ved bruk av substantiv og adjektiv. «Opplagt (adj)»: 1. *avgjort, selvfølgelig* 2. *i rette stemning, i god form.* (Bokmålsordboka). Målteksten har mistet følelsen av frimodighet. Den norske leseren får ikke denne nyansen at slik snakker vanligvis kun staute menn, som er selvsikre og frekke mot andre mennesker. Hovedforskjellen mellom kilde-og målteksten består i at den norske teksten har mye mer følelse av intelligens (et høyere kulturelt nivå og språkbruk) i hovedpersonenes kommunikasjon, mens den russiske teksten ikke har den. Den russiske varianten høres vulgært og aggressivt ut.

I kildeteksten brukes dette ordet med en slags indre aggresjon eller til og med uvennlighet mot samtalepartnern. Spørsmål «Ещё базары есть?» retter et veldig konkret spørsmål til samtalepartnern, og like konkret svar forventes. Ifølge Kuznecov (2014) er dette uttrykket typisk både for folkelig stil og gatespråk, fordi det føles grovt og vulgært. Det innebærer til og med en slags pretensjon, samt irritasjon mot samtalepartnern. Dette ordet viser maksimalt uformell kommunikasjon.

4.4.2 Тёрки

Etter min mening er dette fragmentet en parafraze siden substantivet i kildeteksten «тёрка(и)», har blitt overført til målteksten ved bruk av verb. Selv om fragmentet har blitt parafrasert, har det ikke forårsaket forvrenging i kildetekstelementets betydning.

Ты пока прогуляйся, посмотри новую коллекцию. Два дня как развесили. А у меня тут пара важных тёрок. (Pelevin, 1999: 280)

Slå deg løs og ta en titt på utstillingen. Den har hengt her i to dager alt. Jeg må snakke med noen folk. (Rogde, 2009: 272)

I direkte betydning er ordet «тёрка» (substantiv) på russisk *et rivjern* (Berkov, 2011: 982), og «тереть» (verb) betyr *å gni, å rive* (Berkov, 2011: 982).

Når det gjelder slang, betyr ordet «тёрка»: *1. нарк. Подделанный рецепт 2. крим. Выяснение отношений между криминальными группировками.* (Nikitina, 2003: 529) Verb «тереть» betyr *Обсуждать что-л.* (Nikitina, 2003: 529), dvs. *1. нарк. En forfalsket resept 2. krim. Oppgjør av forhold mellom kriminelle grupper (min oversettelse).* Verb «тереть» betyr *å snakke, diskutere noe.* (min oversettelse)

Ifølge Elistratovs russisk argotordbok er ordet «тёрка»: *Женщина, девушка (обычно о легко идущей на половую связь).* (Elistratov, 2000: 465) Det vil si *ei pike (som lett samtykker til samleie).* (min oversettelse)

Dette er eksempel på disse to ordenes forskjellige betydning i russisk slang og i russisk argot.

Målteksten både gjemmer og mister samtalens viktighet, siden «å snakke med noen folk» er veldig generelt, uten spesifisering hvem hovedperson skal snakke med. Kommer det til å være en «kjempeviktig» samtale i en rolig atmosfære eller tvert imot – det forblir uklart for leseren av målteksten. Mens kildeteksten inneholder denne informasjonskjernen som mangles i målteksten. Den russiske setningen sier nettopp at det skal være en samtale mellom mennesker som er knyttet til kriminalitet. Samtalen skal være urolig, sannsynligvis knyttet til penger, nervøst, spent og til og med farlig, siden i Russland slutter «тёрки» vanligvis med et slagsmål. Mennesker skal oppgjøre deres forhold og løse ulike spørsmål enten verbalt eller fysisk.

Ordet «тёрка» innebærer ikke så mye en negativ holdning til samtalen, som en enklere holdning til samtalepartnern. Det vil si at dette ordet gjør det klart at det ikke kommer til å være en offisiell samtale på høyeste nivå med «mennesker i dress og slips». Dette ordet er typisk for gatespråk (Kuznecov, 2014), ettersom det tydelig viser folkenes vulgære karakter og uformelle forhold. Det vil si at dette vulgære slangordet i kildeteksten har blitt endret til litterær stil i målteksten.

4.4.3 Фишка

Jeg synes at vi her har å gjøre med parafrase, siden ordet «фишка» i kildeteksten har blitt gitt videre på en omformulert måte.

*Руки Аллаха есть только в сознании Будды. Но вся **фишка** в том, что сознание Будды все равно находится в руках Аллаха.* (Pelevin, 1999: 99)

*Allahs hender fins bare i Buddhas bevissthet. **Det er bare det** at Buddhas bevissthet også er i Allahs hender.* (Rogde, 2009: 95)

Ifølge Nikitinas slangordbok er «фишка»: *1. Какой-л. аксессуар, амулет или украшение 2. Какая-л. особенность, специфическая черта чего-л., тенденция.* (Nikitina, 2003: 574-575) Det vil si *1. Et tilbehør, amulett eller dekorasjon 2. særegenheten av noe, ett spesifikt trekk ved noe, en tendens.* (min oversettelse)

På russisk betegner ordet «фишка» *et spillemerke* i direkte betydningen eller «изюминка» – *en ros* i den overførte betydningen som «poenget med noe, poenget i saken.» (Berkov, 2011: 297).

I målteksten er det understreket finessens øyeblikk at nettopp poenget, det vil si at særegenhet eller viktig nyanse består nettopp i at «Buddhas bevissthet også er i Allahs hender». Denne målteksten påvirker ikke riktig forståelse, den understreker bare ikke fokusordet så tydelig. Kanskje kan det forårsake at den norske teksten belyser denne gjensidig avhengighet litt friere, svakere, derfor kan leseren av den norske teksten være litt forvirret hvem som har mer makt.

Dette ordet bærer ingen negativ vurdering, men bare en positiv vurdering. Dette ordet får leseren til å fokusere enda mer presist på setningens iboende mening. Det gir leseren et signal om at noe veldig viktig vil bli sagt nå, noe som bør tas hensyn til og ikke i noe tilfelle overses. Etter min mening er dette ordet karakteristisk for litterær-familiær stil, siden ordet «фишка» er et aktivt brukt ord i leksikonet til dannede og beleste folk i uformell muntlig situasjon.

4.5 Adapsjon

4.5.1 Децул

Etter min mening kan denne setningen regnes som adapsjon, siden ordet «децул» har blitt erstattet med et kjent ord i målteksten med «så». Dette fragmentet kan ikke være en «erstatning» siden «erstatning medfører (vesentlige) endringer i elementets semantisk betydning.» I dette eksempelet ser vi ingen vesentlige endringer i betydningen mellom kildeteksten og målteksten.

Ты в рыночной экономике понимаешь немного? – Децул, – ответил Татарский и свёл два пальца, оставив между ними миллиметровый зазор. (Pelevin, 1999: 173)

Har du peiling på markedsøkonomi? «Omtrent så mye», svarte Tatarskij og viste en millimeters luke mellom tommel og pekefinger. (Rogde, 2009: 166)

Ifølge Nikitinas slangordbok er ordet «дец(у/е)л»: 1. пренебр. Глупый, неразвитый человек. 2. нареч. Мало, чуть-чуть. (Nikitina, 2003: 130-131) Det vil si 1. ringeaktende. Dumt, tilbakestående menneske 2. adverb. Lite, få. (min oversettelse)

I dette tilfellet forstår og får leseren av den norske teksten informasjon i samme grad som leseren av kildeteksten, siden ut fra konteksten, er det klart at «децул» er noe lite, siden det ble vist «en millimeters luke mellom tommel og pekefinger». Det vil si at leseren av målteksten ikke mister betydningen, og denne oversettelsen forvirrer ham ikke.

I kildeteksten er dette ordet som en markør på forbryterspråk. Det er bare folk forbundet med kriminalitet som bruker en sånn freidig stil. Dette ordet signaliserer direkte sitt tilknytning til den kriminelle verden. Det er ikke forståelig for alle, bare dem som har kobling til det kriminelle miljøet.

4.5.2 Чурки

Her ser jeg på dette fragmentet som adaptasjon siden ordet «чурка(и)» i kildeteksten ble adoptert til «niggerne».

Но они-то думают, что мы культурно опущенные! Типа как чурки из Африки, понимаешь? Словно мы животные с деньгами... (Pelevin, 1999: 174)

De tror at vi er kulturelt tilbakestående! Omtrent som niggerne i Afrika. Skjønner? Som om vi er noen dyr som har fått litt penger... (Rogde, 2009: 167)

Bokmålsordboka forklarer ordet «nigger» med følgende ord: *(engelsk) nedsettende, brukt som skjellsord: mørkhudet person.*

Ifølge Nikitinas slangordbok: *пренебр. 1. Представитель среднеазиатских и других южных народностей бывшего СССР. 2. арм. Солдат, не русский по национальности.* (Nikitina, 2003: 622-623) Det vil si *ringeaktende 1. representant for de sentralasiatiske og andre sørlige nasjonaliteter av den tidligere Sovjetunionen 2. armé en soldat som ikke er av russisk nasjonalitet. (min oversettelse)*

Ordet «чурка» er en nedsettende betegnelse i Russland for mennesker som har flyttet til Russland fra tidligere Sovjetunionens Sør-republikker (Usbekistan, Tadsjikistan, Kirgisistan osv.) Ordet «чурка» kjennetegner mangel på dannelse og utførelse av de mest skitne jobbene.

Det samme preget er blitt bevart i målteksten, men litt adaptert for en norsk leser, siden betegnelse «чурки» omfatter Russland (og tidligere sovjetrepublikker) og «niggerne» er en nedsettende betegnelse som er forståelig for alle.

Måltekstens leser har ikke mistet negative og nedsettende preg, respektløshet som har kildeteksten. Forvrengning av betydningen har ikke skjedd, siden begge ordene er nedsettende.

Det negative og nedsettende preget i kildeteksten har blitt bevart i målteksten. Det eneste er at den russiske kulturelle, spesifikke komponenten ikke har blitt bevart i målteksten. Leseren får ikke vite at ordet «чурка» brukes om mennesker som kommer fra tidligere Sovjetunionens

Sør-republikker. De er som «niggere» i Russland, men de er ikke mørkhudede. De har den typen av lys hudfarge som er vanlig for den østlige delen av befolkningen i Russland.

I kildeteksten er dette ordet en markør på familiær stil siden det kan brukes passende i uoffisiell kommunikasjon. I tillegg kan dette ordet regnes som folkelig stil, siden det ses og høres ut som et temmelig grovt ord, som brukes for å nedverdige og fornærme folk med ulik nasjonalitet og kulturell bakgrunn. (Kuznecov, 2014) Når det gjelder ekspressivitet, er det mulig å si at dette ordet signaliserer uvennlighet og intoleranse mot mennesker av den østlige delen av Russland.

4.6 Erstatning

4.6.1 На халяву

Dette eksemplet regner jeg som erstatning siden det har forårsaket noen endringer i målteksten. Det russiske ordet «халява» har en sterkere, spesifikk betydning enn det norske «sånn uten videre».

Девоч на «кодак» снимали, прямо на трассе. Вот они довольны-то были – на халяву в Швейцарию съездить. (Pelevin, 1999: 216)

Jentene er knipset med en Kodak midt i løypa. De var kjempeglade for det – fly av gårde til Sveits sånn uten videre. (Rogde, 2009: 207)

Ordet «халява» har opprinnelig kommet fra hebraisk til russisk argot, og fra argot har dette ordet gått videre inn i russisk ungdomsslang. (Shikolenkov, 2018: 89-90)

Ifølge Nikitinas slangordbok betyr dette ordet: 1. *Получение чего-л. за чужой счёт, бесплатно.* 2. *Достижение чего-л. без труда, за счёт наглости, напористости, нахальства.* (Nikitina, 2003: 589) Det vil si 1. *Å få noe på andres bekostning, gratis.* 2. *Oppnåelse av noe uten anstrengelse, på grunn av arroganse, pågangsmot, uforskammethet.* (min oversettelse)

Ifølge Valerij Berkovs «Ny stor russisk-norsk ordbok» (2011), står ordet «халява» med bemerkningen *slang* og betyr *noe man får gratis* (Berkov, 2011: 1058)

Den norske ekvivalenten «Sånn uten videre» gjenspeiler ikke at det er «gratis» på samme måte som det gjør på russisk. Ifølge Bokmålsordboka betyr uttrykket uten videre: *som en selvfølge*, som kan oversettes til russisk *принимать как должное*. (min oversettelse)

Det viser seg at den negative konnotasjonen av ordet, som er i kildeteksten, er gått tapt i målteksten. Leseren av den norske teksten får ingen betydningsnyanser at disse jentene ikke gjorde en innsats, de hadde flaks, de fikk det tilfeldig. Mens i den russiske teksten får vi vite at de fikk reisen ufortjent, uten å ha brukt verken økonomiske eller moralske krefter.

I kildeteksten har dette ordet en negativ konnotasjon siden det ikke er noe bra i russisk kultur å få noe «на халяву», dvs. *gratis*. (Berkov, 2011: 1058) Det er fordi person har fått noe tilfeldig, ufortjent, uten å anstrenge seg. Det som gjelder ekspressivitet, vekker dette ordet sterke følelser av glede over at en person er så heldig, hadde flaks fordi det ikke alltid skjer sånne ting. Det vil si at ordet «халява» vekker sterke emosjoner av et lykketreff. Dette ordet refererer til gatespråk. (Kuznecov, 2014) Det er ganske ganske stygt å bruke dette ordet i en formell samtale. Etter oversettelsen har kildeteksten mistet sin markør på gatespråket.

4.6.2 Кидать понты

Etter min mening er dette eksemplet på erstatning. Siden kildetekstens element ble erstattet med et annet element i målteksten, som ikke har overført kildetekstens mening, og har forvrengt måltekstens mening.

*Но особо ему помогла книга Россера Ривса – он вычитал в ней два термина, «внедрение» и «вовлечение», которые оказались очень полезными в смысле **кидания понтов***. (Pelevin, 1999: 63)

*Men særlig fikk han hjelp av Rosser Reeves' bok. Av den lærte han to begreper – «inntrengning» og «engasjement» – som viste seg å være nyttige for å **klekke ut nye ideer***. (Rogde, 2009: 62)

Ifølge Nikitinas slangordbok betyr ordet «ПОНТ»: 1. *Вызывающее, самоуверенное поведение, внешний вид*. 2. *Обман, хитрость*. (Nikitina, 2003: 406) Det vil si

1. anmassende, selvsikker oppførsel, utseende 2. bedrag, snedighet (min oversettelse)

Ifølge Bokmålsordboka synonymet til «klekke ut» er *pønske (ut)*. (Bokmålsordboka)

Ifølge Berkovs «Ny stor russisk-norsk ordbok» oversettes ordet «klekke ut» som *сочинять, придумывать*. Hvis man oversetter denne forklaringen til norsk, betyr det *1. finne på 2. dikte (opp)*. (Berkov, 2011: 124)

«Кидать понты» er typisk ungdomsslang, som på russisk betyr å vise sin overlegenhet over andre, å stikke seg fram framfor de andre, å vise at man er kjempekul, vet masse. I denne konteksten betyr denne frasen – at man har blitt ekstra klok etter å ha lært seg to nyttige «kloke» ord.

«Кидать понты» kunne man f. eks. ha oversatt her som å skryte av, å glimre med sin lærdom på en overlegen måte.

Jeg støtter meg på de overnevnte «bekreftelsene» og sier at måltekstens element «кидать понты» ikke kan kobles sammen med kildetekstens element «klekke ut nye ideer». Målteksten utelater det faktum at en person kunstlet viser sin overlegenhet ved hjelp av to spesifikke ord, skryter av det, og demonstrerer sin erudisjon. I det store og hele har den norske teksten mistet nyansen at det bare er «et spill for galleriet», «et show». I målteksten får leseren et positivt inntrykk, betydning på frase «klekke ut nye ideer», at en person slags belaster hjernen, prøver å tenke noe nytt. Mens russiske setningen har en negativ konnotasjon.

Etter Kuznecov (2014) er uttrykket «кидать понты» et typisk uttrykk i ungdommens tale. I målteksten har setningen mistet denne «fargen». Det vi si at det skjedde en merkbar forandring: en gatespråkets frase i kildeteksten har blitt forvandlet til en nøytral frase – *klekke ut nye ideer*.

4.7 Sløyfing

4.7.1 Базара нет

Dette fragmentet har jeg tatt som sløyfing siden kildetekstens element ble utelatt i målteksten.

Он, конечно, коммерсант, базара нет, но это всё-таки мой коммерсант. (Pelevin, 1999: 171)

Selvfølgelig er han kremmer, men han er min kremmer. (Rogde, 2009: 164)

Ifølge Nikitinas slangordbok betyr «базара(-ов) нет»: *Нет проблем, нет вопросов, все понятно/говорится в знак согласия с кем-л.* (Nikitina, 2003: 28) Det vil si *ingen problemer, ingen spørsmål, alt er klart, uten tvil, sies i avtale/enighet med noen.* (min oversettelse)

Men til tross for det at kildetekstens element ble utelatt i målteksten, har leseren nesten ikke mistet noe av betydningen når det leses i målteksten.

I kildeteksten er det mer tydelig uttrykt at vi har å gjøre med påstand, som er 100% nøyaktig, pålitelig, uten noen andre muligheter. I den russiske setningen er dette svaret klarere og mer markant. Mens i den norske setningen ble denne sikkerheten på svaret utelatt. Ut fra meningens perspektiv har leseren av den målteksten ikke mistet noen vesentlige detaljer som kunne ha påvirket betydningen, leseren har forstått denne setningen, bare uten forsterket sikkerhetens klarhet.

Denne frasen karakteriserer uttrykksfullheten til hovedpersonens tale, og gjør ham i lesernes øyne mer sikker, overbevisende og brutal til forskjell fra målteksten hvor leseren føler verken brutalitet eller sikkerhet i hovedpersonens karakter, og til og med tvert imot – får et mykere bilde av ham. En slik visuell effekt skapes takket være språkbruket. Ifølge Kuznecov (2014) hører denne frasen til folkelig stil siden det er bare begrenset folk (særlig gategutter eller gangstere) som bruker slike fraser. Dessuten skaper denne frasen i kildeteksten en grov effekt. Måltekstens leser kunne ikke føle dette folkelige språkbruket, så vel som å forestille seg og forstå karakteren til hovedpersonen som snakker sånn. Målteksten formidler verken selvsikkerheten eller frekheten til hovedpersonen. Det vil si at måltekstens lesere har fått et forvrengt, et feil bilde av hovedpersonens karakter.

4.7.2 Эта телега

Her har vi å gjøre med sløyfing siden slangordet «телега» er blitt utelatt i målteksten.

*Нет. Главное, чтоб у людей мозги были заняты и эмоции выгорали. Так что **эта телега** насчёт «монополии» ничего. Она нам рейтинг новостей минимум на пять процентов поднимет. (Pelevin, 1999: 235)*

*Nei. Det vesentlige er at folks hjerne er sysselsatt og emosjonene glødende. Så **dette** med Monopol er bra. Bare det elementet alene hever ratingen for nyhetene med fem prosent. (Rogde, 2009: 227)*

Ifølge Nikitinas slangordbok betyr ordet «телега»: 1. Мотоцикл 2. Легковой автомобиль 3. Рассказ, история (обычно – длинная) 4. Вымысел, обман 5. Мысль, идея 6. Записка. (Nikitina, 2003: 527-528) Det vil si 1. Motorsykkel 2. Bil 3. Fortelling, historie (vanligvis lang) 4. Fantasi, bedrag 5. Tanke, idé 6. Seddel, lapp. (min oversettelse)

Derfor kunne oversetteren ha oversatt det som «Så din idé eller utpønskning med...» Jeg kan anta at siden dette ordet har så mange betydninger, som gjør dette ordet vanskelig for forståelse, har oversetteren bare utelatt det. Men dette ordet har i kildeteksten en lite meningsbærende betydning.

Måltekstens setning ikke forvirrer leseren, den gjør bare litt vanskeligere for leseren å forstå hva «dette» egentlig er. Leseren må samle, sette ideen av en lang setning i målteksten til ett ord *selv*, men i kildeteksten er denne ekstrajobben gjort istedenfor leseren.

Ifølge Nikitina (2003: 528) er dette slangordet er karakteristisk for den familiære stilen siden dette ordet bare kan være passende i uformell kommunikasjon.

4.7.3 Наезд

Dette eksemplet viser igjen at kildetekstens element ble utelatt i målteksten.

*Ей определённно не нравилось, что посетитель пишет что-то в книжечке, – это вполне могло кончиться **наездом** какой-нибудь инспекции. (Pelevin, 1996: 94)*

Hun likte tydeligvis ikke at kunden skrev noe i en notisbok. Det kunne lett ende med en eller annen inspeksjon. (Rogde, 2009: 90)

Ordet «наезд» ifølge Nikitinas slangordbok betyr *1. Претензии, придирки к кому-л., нападки на кого-л.* (Nikitina, 2003: 319) Det vil si *1. Pretensjoner til noen, sjikane/bebreidelse, beskyldninger mot noen. (min oversettelse)*

I denne oversettelsen mister vi noen nyanser som jeg vil peke ut. Dette russiske ordet «наезд» står ikke med i målteksten. I målteksten har «effekten av overraskelse» gått tapt. Det er ingen sjokkeffekt i den norske setningen. Kildetekstens mening er at inspeksjon er som kontroll, som kommer uforventet, plutselig, uten forvarsel i Russland. Ankomsten av en eller annen inspeksjon i Russland gir mye stress og forårsaker problemer for sjefen.

Her kunne man for eksempel oversette det som: Det kunne lett endes problematiske med en eller annen inspeksjon.

«Наезд» har en negativ konnotasjon, fordi man foretar «наезд», når man har pretensjoner til noen, eller det finnes noe som man ikke liker. Dette ordet hører til familiær stil, og gir hovedpersonens tale en grovere ekspressivitet. (Kuznecov, 2014)

4.8 Generalisering

4.8.1 Впаривать

Dette fragmentet regner jeg som generalisering, siden elementet i målteksten er mye mer nøytral enn i kildeteksten. Oversetteren har på noen måten «fordempet» fargerikheten og betydningsskyggen i kildeteksten.

*Ведь хоть кроссовки американские, **впарить-то** их надо русскому менталитету. (Pelevin, 1999: 147)*

*Joggeskoene er riktignok amerikanske, men **reklamen må jo tilpasses** russisk mentalitet. (Rogde, 2009: 123)*

Ifølge Nikitinas slangordbok betyr verb «впаривать»: *Продать что-л. кому-л. по завышенной цене.* (Nikitina, 2003: 84) Det vil si *Selge til noen hva som helst for en høy, urimelig pris (min oversettelse).*

Med andre ord: *å tvinge noen til å kjøpe en eller annen ting.* (Berkov, 2011: 435) Bokmålsordboka forklarer ordet «tilpasse» med følgende ord: *I. avpasse, innrette.* (Bokmålsordboka).

Leseren av kildeteksten får en annen betydning av setningen. Pelevin har valgt verbet «впарить» som kan oversettes til norsk som prakke; dytte noe på noen for å understreke den merkantilistiske ideen til verkets hovedpersoner.

Kildetekstens verb «впарить» betyr å selge noe, uten å ta hensyn til det lokale markedets særegenheter, selge et produkt med «makt», ved bruk av verbale metoder for å tvinge en person til å kjøpe et produkt han trenger eller ikke. Det vil si at reklame manipulerer med mennesker, for at de skulle kjøpe ulike varer.

I målteksten har dette verbet en mykere, kulturell betydning. Siden tilpasning av reklame for vellykket salg av varer, betyr nettopp å ta hensyn til de lokale særegenhetene ved markedet.

Dessuten får ikke leseren av den norske teksten en negativ konnotasjon av denne planen, det er ingen sikker merkantilisme i dette «prosjektet». Det vil si at leseren får et falskt (positivt) inntrykk av denne hensikten. Målteksten har mistet også atmosfæren av 90-tallets Russland, som er preget av slike tvilsomme eventyr, ønsket om å tjene raske penger, å få halt penger ut av folket. Det vil si at målteksten presenterer Russland i et annet, forvrengt lys, og leseren får et forvrengt inntrykk av datidens levemåte.

Verb «впаривать» har negativ vurdering i russisk, siden betydningen av dette verbet er å tvinge en person (ved hjelp av forskjellige metoder) til å kjøpe noe mot ens vilje.

Når det gjelder ekspressivitet, har kildetekstens verb «впаривать» et mer utpreget formål enn måltekstens verb «tilpasse». Tilnærmingen til påvirkning på forbrukeren er også ulik. I kildeteksten presenteres det en grov metode, mens i målteksten – noe mykt. Dette verbet kjennetegner både folkelig og familiær stil, siden det er grovt og brukes helst i uformell samvær. (Kuznecov, 2014) Det vil si at etter oversettelse av kildetekstens element har det skjedd forandring i dets stil – den har forandret seg fra folkelig stil til litterær.

4.8.2 Одна тонна грин

Igjen har vi her å gjøre med nøytralisering. Siden i kildeteksten brukes et slangord «тонна» for ordet «тысяча» – «tusen» (Nikitina, 2003: 532), men målteksten gjør ikke det. Russisk slangord for tusen er «тонна» fordi tonn er jo ett tusen kilogram.

Пока ты здесь работаешь, ходишь ты подо мной. По всем понятиям так. Поэтому из калькуляции выходит, что одна тонна грин моя. (Pelevin, 1999: 137)

Så lenge du jobber her, jobber du for meg. I alle henseender. Et enkelt regnestykke viser at tusen av dem er mine. (Rogde, 2009: 130)

Ifølge Nikitina er ordet «грин» et slangord i russisk, som betyr *Доллар США. От англ. green – зелёный.* (Nikitina, 2003: 116) Det vil si *amerikansk dollar (fra engelsk green – grøn).* (min oversettelse)

Jeg regner dette eksempelet både som nøytralisering og oversettelsesfeil, siden det på norsk også er mulig å bruke et ekvivalent slangord for «tusen» for å bevare ordets farge best mulig. Norske slangord som betegner 1000-kroneseddel er *høvding* og *konge*. (Hasund, 2006: 36). Dessuten kunne Rogde også bruke et norsk slangord for penger som er *spenn*, *gryn* eller *grunker*. (Berkov, 2010: 463)

Leseren av den norske teksten har verken forstått hovedpersonenes karakter eller humør i fullt omfang, da han brukte slangordet for penger. Leseren har kanskje fått inntrykk at denne personen har en myk karakter, og er roligere enn han egentlig er. I målteksten er denne setningen mer som ordene til en intelligent person, og ikke til en eventyrer slik det er i kildeteksten.

Ifølge Kuznecov (2014) har dette ordet i kildeteksten en familiær stil. Ordet «тонна грин» kan bare brukes passende i en uformell situasjon blant unge mennesker, forbrytere, banditter eller narkomaner. I målteksten har blitt stilen til dette ordet endret til litterær stil – «tusen», som kan brukes i enhver formell, offisiell situasjon, til og med av de mest dannede og beleste folk. Det som gjelder ekspressivitet, er at dette ordet i kildeteksten har en skjødesløs farge, mens denne særegenhet har gått tapt i målteksten.

Konklusjon

I denne oppgaven har jeg undersøkt hvilke oversettelsesstrategier som har blitt brukt når russisk 90-tallsungdomsslang ble oversatt til norsk fra Viktor Pelevins roman «Generation ”П“». Før jeg begynte å utforske dette, forklarte jeg hvorfor jeg valgte akkurat dette språkfenomenet, og har presentert verkets vanskelighet pga. ulike språklige fenomener i verket «Generation „П“» som jeg har jobbet med. For å se på hvordan oversetteren lyktes, eller mislyktes, har jeg ved hjelp av en slumptall generator tilfeldig valg ut 15 tekstfragmenter fra et mye større utvalg.

Denne oppgaven er stort sett basert på Anne Schjoldagers forskningsfelt. For å gjøre en gjennomgående analyse av oversettelsen fra russisk til norsk, brukte jeg både hennes definisjon av *mikrostrategi* (Schjoldager, 2008: 89) og 12 mikrostrategier. I løpet av dette arbeidet ble det i tillegg brukt en ekstra oversettelsesteknikk fra to andre oversettelsesforskere – Lucía Molina og Amparo Hurtado Albir. (Molina, Albir, 2002: 500)

I følge min analyse har oversetteren brukt de følgende strategiene: *erstatning*, *direkte oversettelse*, *sløyfing*, *adapsjon*, *generalisering*, *direkte overføring*, *forklaring*, *parafrase* og *tilsetning*.

I begynnelsen av bacheloroppgaven min ble det stilt en hypotese om at «det er veldig vanskelig å oversette slangen som Pelevin har brukt siden denne typen slang ikke finnes på norsk og dermed mister noe av nyansene i oversettelsesprosessen».

Basert på analysen av oversettelse av slang jeg gjorde i denne oppgaven, bekrefter jeg denne hypotesen.

Etter å ha grundig analysert disse 15 fragmentene, og en fil på 40 sider som inneholder slang som ble brukt i «Generation ”П“», kan jeg svare på mitt forskningsspørsmål «hvilke nyanser går i tapt i oversettelsesprosessen?» slik:

I oversettelsesprosessen av russiske slangord til norsk, har det gitt tapt tre *nyanser* som er ekspressivitet, vurdering og stilistikk. Den norske oversettelsen har ikke bevart den samme ekspressiviteten som eksisterte i den russiske versjonen, og dette er selv om denne ekspressiviteten også kunne har blitt oppnådd på norsk, noen ganger veldig enkelt. For eksempel istedenfor «tusen» kunne oversetteren ha brukt mer «passende» ord som kunne overføre den norske leseren atmosfæren i Russland på 90-tallet mer fargerikt: «høvding», «gryn» eller «grunker». Istedenfor verb «tilpasse» om russisk verb «впаривать», kunne

oversetteren ha brukt verb «dytte på noen» eller «prakke», siden de overfører kildetekstens ord sterkere, mer emosjonelt og fargerikt.

Nøytralisering av de oversatte slangordene fører til stilistiske endringer i målteksten. Bruk av litterært språk gir ikke videre karakteren av persongalleriet i originalen. Språkbruk som kjennetegner i originalen gangstere, eventyrere og kommunikasjon mellom ungdommer. Det vil si at dissonansen mellom hovedpersonene, og deres språkbruk er tydelig synlig. Dette påvirker også overføringen av atmosfæren av 90-tallets Russland. Den vil rett og slett delvis forsvinne siden slang, banneord, «fargerikt» og «saftig» språk ikke er med, og dermed ikke kan bidra til den autentiske atmosfæreskapningen.

Etter oversettelsen av russiske slangord, som i kildeteksten har en negativ vurdering, ble denne negativiteten nøytralisert eller tapt i målteksten. For eksempel i setninger med: «кидать понты» eller «совок».

Etter slangordenes oversettelse i kildeteksten har det skjedd en merkbar endring i deres stil i målteksten. Den hyppigste endringen var overgang fra både familiær stil og folkelig tale (i kildeteksten) til litterær stil i målteksten. Det gjelder for eksempel fragmenter som «тёрки» eller «базары есть?»

Etter min subjektive mening har Isak Rogde bidratt stort til å vise den norske leseren det russiske språkets særegenheter, samt perioden på 90-tallet i Russland.

I denne bacheloroppgaven har bare én komponent av en stor rekke andre i Viktor Pelevins roman «Generation "П"» blitt gjennomgått, og det er 90-tallsungdomsslang.

Det finnes mange andre fenomener i denne romanen som understreker dette verkets allsidighet, så vel som den rike kulturen til det russiske språket.

I framtiden kan undersøkelsen utvides ved å analysere oversettelsen av russiske navn til norsk. Siden det finnes mange steder hvor oversetteren, for å ikke forvirre den norske leseren, har oversatt «fargerike» russiske navn, som for eksempel suffikserte navn, som det offisielle fulle russiske navnet. Det vil si at den uformelle kommunikasjonen mellom mennesker som ble lest i den russiske teksten har gått tapt.

For eksempel *Allochka* (russisk tekst: uformell) – Alla (norsk tekst: formell), *Andrijuha* (russisk tekst: uformell) – Andrej (norsk tekst: formell), *Arkasja* (russisk tekst: uformell) – Arkadij (norsk tekst: formell).

Man kan også analysere oversettelsen av russiske, kulturelle språkelementer til norsk. For eksempel блины – blini (har ikke blitt oversatt som «pannekaker»), дача – datsja (ikke som «hytta»), косоворотка – russisk skjorte (har ikke blitt oversatt som «kosovorotka») og mange andre ord.

Det kan også gjøres, en analyse av oversettelsen av russiske reklameslagord til norsk. Siden de russiske reklameslagordene har blitt helt tilpasset det norske språket i dette verket, har en del «farge» forsvunnet sammen med tapet av det russiske språkspillet.

Dette verket er rikt på forskjellige komponenter, og alle kan finne noe som de er spesielt interessert i.

Resümee

Tartu Ülikool

Maailma keelte ja kultuuride kolledž

Skandinavistika osakond

(Norra keel ja kirjandus)

Töö pealkiri: 90. aastate noorteslängi analüüs Viktor Pelevini romaanis “Generatsioon P”

Bakalaureusetöö

Autor: Vitali Ljubimov

Juhendaja: Antonina Kostina

Bakalaureusetöös uuritakse 90ndate vene noorte slängi tõlkimist norra keelde.

Bakalaureusetöö eesmärk on kinnitada või lükata ümber hüpotees: Viktor Pelevini romaanis kasutatud slängi on väga keeruline tõlkida, kuna sellist tüüpi slängi norra keeles ei ole, mistõttu nüansid lähevad tõlkimise protsessis kaotsi. Samuti vastatakse bakalaureusetöös küsimusele: Mis tüüpi nüansid lähevad tõlkeprotsessis kaotsi.

Töö teoreetilises osas defineeritakse slängi mõiste ja tõlkimisega seotud võtmesõnad: *lähtekeel* ja *sihtkeel*. Antakse Pelevini teose lühiülevaade: millest see teos räägib, teose spetsiifilistest joontest, mis tekitavad tõlkimiskärsusi. Samuti tutvustatakse autori ja tõlkija elulugu. Töös antakse ülevaade sellest kui palju on slängi uuritud Venemaal ja Norras.

Töö praktilises osas tutvustatakse slängi tõlkimise võimalusi erinevate tõlkestrateegiate abil. Autor kirjeldab konkreetseid tõlkestrateegiaid, mida ta on kasutanud Pelevini teose slängi analüüsimisel, kuidas vene släng on tõlgitud norra keelde ja mis võtteid on tõlkija kasutanud.

Bakalaureusetöö autor on peamiselt toetunud taani keeleteadlase Anne Schjoldageri tõlkestrateegiate mudelile, millesse on koondatud 12 tõlkestrateegiat.

Slängi tõlkimise analüüs baseerub 15 tekstifragmendi näitel, mis on valitud V. Pelevini originaalteosest „Generation П“ (1999). Neid tekstifragmente on võrreldud norrakeelse

tõlkega „*Generasjon P*“ (tõlkija Isak Rogde, 2009). Näited on valitud juhusliku numbri generaatori poolt.

Analüüsi põhjal kinnitab töö autor oma püstitatud hüpoteesi, kuna tõlkimise protsessi käigus on kaduma läinud mõned nüansid: kõige sagedasemad kaod norrakeelses teoses olid vähene ekspressiivsus ja halvustavat hinnangut andva sõna neutraliseerimine.

Arvestades seda, et Pelevini teose keel on spetsiifiline ja släng keeruline, siis esineb tõlkija jaoks mitmeid raskusi (släng, reklaamikeel, sõnamäng), aga tõlkijal on olnud hea keeletaju, mistõttu ta kasutas erinevaid slängi tõlkimise strateegiaid, mitte ei jätnud slängi tõlkimata.

Referanseliste

Beregovskaya, E. M. (1996) „Молодежный сленг: формирование и функционирование“ i Вопросы языкознания. №3, 1996, s. 32-41. [Internett] Tilgjengelig på: <https://docplayer.ru/50968459-Molodezhnyy-sleng-formirovanie-i-funkcionirovanie.html> [Lest 13.02.2020].

Bergan, H. S. [Internett] Tilgjengelig på: <https://www.hegesusannebergan.no> [Lest 20.04.2020].

Berkov, V. (2010). *Ny stor norsk-russisk orbok (2. utgave, korrigert)*. Moskva: Levende språk.

Berkov, V. (2011). *Ny stor russisk-norsk ordbok (3. utgave, korrigert)*. Moskva: Levende språk.

Bjørnskau, H. (2010). ” Priselønnet oversetter er død”. [Internett] Tilgjengelig på: <https://www.nrk.no/kultur/priselonnet-oversetter-er-dod-1.6932039> [Lest 14.02.2020].

Bokmålsordboka. Tilgjengelig på: <https://ordbok.uib.no/perl/ordbok.cgi?OPP=&bokmaal=+&ordbok=bokmaal>

Brattland, J. E. (2007). ”Ordfront i Moskva, del 1”. [Internett] Tilgjengelig på: https://www.nrk.no/kultur/ordfront-i-moskva_-del-1-1.2063786 [Lest 14.02.2020].

Budur, N. V. (2010) „Исак Рогде – гениальный и непредсказуемый...” [Internett] Tilgjengelig på: http://www.norge.ru/isak_rogde/ [Lest 13.02.2020].

Cappelen Damm, kort om Viktor Pelevin. [Internett] Tilgjengelig på: <https://www.cappelendamm.no/forfattere/Viktor%20Pelevin-scid:5019> [Lest 22.05.2020].

Catford, J. C. (1965). *A Linguistic Theory of Translation*. Oxford University Press. [Internett] Tilgjengelig på: <https://archive.org/details/J.C.CatfordALinguisticTheoryOfTranslationOxfordUniv.Press1965/page/n25/mode/2up?q=textual+material> [Lest 31.01.2020].

Demeter, R. S.; Demeter, P. S. (1990). *Gypsy-russian and russian-gypsy dictionary (kaldersh dialect)*. Moscow: Russky yazyk publishers.

Elistratov, V. S. (2000). *Словарь русского арго (материалы 1980–1990 –х гг.)*. Москва: Русские словари.

Fanakova, L. V. (2012) „Фамильярный стиль общения как специфическое коммуникативное явление“ i Вестник Челябинского государственного университета. № 13 (267). Филология. Искусствоведение. Вып. 65, s. 133-136. [Internett] Tilgjengelig på: <https://cyberleninka.ru/article/n/familyarnyy-stil-obscheniya-kak-spetsificheskoe-kommunikativnoe-yavlenie>

Gleditsch, U. (1952). *Det får'n si : norsk slangordbok*. Oslo: Nasjonalforlaget. [Internett] Tilgjengelig på: https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2008051400056 [Lest 12.08.2020].

Hasund, I. K. (2006). *Slang*. Oslo: Kunnskapsforlaget H. Aschehoug Co. (W. Nygaard) A/S og Gyldendal ASA.

Kirpichnikova, A. A. (2019) ”Языковые особенности постмодернистского романа и специфика его перевода (на примере романа В. Пелевина «Generation ”П“» и его перевода Э. Бромфилда)” i *Kazan linguistic journal*, vol. 1, no. 3 (3), 2018, s. 88–95. [Internett] Tilgjengelig på: <https://cyberleninka.ru/article/n/yazykovye-osobennosti-postmodernistskogo-romana-i-spetsifika-ego-perevoda-na-primere-romana-v-pelevina-generation-p-i-ego-perevoda-e/viewer> [Lest 13.05.2020].

Kuznesov, S. A. (2014). *Большой толковый словарь русского языка*. Санкт-Петербург: Норинт. [Internett] Tilgjengelig på: <http://gramota.ru/slovari/info/bts/> [Lest 11.02.2021].

Marm, I. (1962). *Slang og sjargong : en kavalkade over det muntre innslaget i norsk hverdagstale*. Oslo: Aschehoug. [Internett] Tilgjengelig på: https://www.nb.no/items/URN:NBN:no-nb_digibok_2007041701051 [Lest 11.08.2020].

Minyar-Beloruhev, R. K. (1996). *Теория и методы перевода*. Москва: Московский лицей.

Molina, L.; Albir, A. H. (2002) "Translation Techniques Revisited: A Dynamic and Functionalist Approach" i *journal des traducteurs / Meta: Translators' Journal*, vol. 47, n° 4, 2002, s. 498-512. [Internett] Tilgjengelig på: https://www.researchgate.net/publication/272899204_Translation_Techniques_Revisited_A_Dynamic_and_Functionalist_Approach [Lest 20.05.2020].

NAOB (Det Norske Akademis Ordbok). Tilgjengelig på: <https://naob.no/>

Nikitina, O. A. (2017) ”О становлении понятия «коннотация» в лингвистике“ i Вестник Волжского университета имени В.Н. Татищева, vol. 1, № 2, 2017, s. 1-10. [Internett] Tilgjengelig på: <https://cyberleninka.ru/article/n/o-stanovlenii-ponyatiya-konnotatsiya-v-lingvistike> [Lest 20.02.2020].

Nikitina, T. G. (1998). Так говорит молодёжь: *Словарь сленга. По материалам 70-90-х годов*. Санкт-Петербург: Фолио-Пресс.

Nikitina, T. G. (2003). *Словарь молодежного сленга 1980–2000 гг.* Санкт-Петербург: Фолио-Пресс.

Pelevin, V. O. (1999). *Generation "П"*. Москва: Вагриус.

Pelevin, V. O. (2017). *Generation "П"*. Москва: Издательство «Э».

Privativ. (2019, 25.09.) *I Store norske leksikon*. [Internett]. Tilgjengelig på: https://snl.no/privativ_-_grammatikk [Lest 05.02.2021].

Rachinskaya, E. S. (2010) ”Исак Рогде (3.02.1947 – 3.01.2010)” [Internett]. Tilgjengelig på: <http://www.norge.ru/news/2010/01/13/10147.html> [Lest 13.02.2020].

Riksmål. (2019, 14.10.) *I Store norske leksikon*. [Internett]. Tilgjengelig på: <https://snl.no/riksm%C3%A5l> [Lest 06.02.2021].

Rogde, I. (2009). *Generasjon P*. Oslo: Cappelen Damm AS.

Romanov, Yu. A. (2004). *Современный русский молодежный сленг*. München: Verlag Otto Sagner.

Schjoldager, A. (2008). *Understanding translation*. Aarhus: Hans Reitzels Forlag.

Shakirova, O. B. (2017). *Таинственный Виктор Пелевин: bibliografisk håndbok*. Miass: MKU CBS. [Internett] Tilgjengelig på: <http://miasslib.ru/wp-content/uploads/2017/06/%D0%9F%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%B2%D0%B8%D0%BD.pdf> [Lest 20.05.2020].

Shikolenkov, A. I. (2018). *Русь. Право на историю*. [Internett] Tilgjengelig på: <https://e-libra.su/read/581234-rus-pravo-na-istoriyu.html> [Lest 20.08.2020].

Smirnova, O. O. (2012) ”К вопросу о «чесателе и питателе», или специфика комического в прозе Виктора Пелевина“ i Вестник РУДН, серия Литературоведение. Журналистика, № 3, 2012, s. 24-29. [Internett] Tilgjengelig på:

<https://cyberleninka.ru/article/n/k-voprosu-o-chesatele-i-pitatele-ili-spetsifika-komicheskogo-v-proze-viktora-pelevina> [Lest 20.02.2020].

Stepanov, Yu. S. (2016) ”Стиль языка“ i Большая российская энциклопедия. vol. 31, s. 251-252. [Internett] Tilgjengelig på: <https://bigenc.ru/linguistics/text/4166585> [Lest 15.02.2021].

Tryti, T. (1984). *Norsk slang*. Oslo: Universitetsforlaget.

Vakhitova, T. M. (s. a.). Pelevin, s. 34-37. [Internett] Tilgjengelig på: <http://lib.pushkinskiydom.ru/LinkClick.aspx?fileticket=u9NWW5knSWs%3d&tabid=10547> [Lest 11.02.20].

Zakharova, L. A.; Shuvaeva A. V. (2014) *Словарь молодёжного сленга (на материале лексикона студентов Томского государственного университета)*. Томск: Издательский Дом ТГУ. [Internett] Tilgjengelig på: <http://vital.lib.tsu.ru/vital/access/manager/Repository/vtls:000488551> [Lest 21.03.2020]

Oversikt over fragmentene

Kildetekst (russisk)	Måltetekst (norsk)	Mikrostrategi
– ...Тварь дрожащая, у которой есть неотъемлемые права. И лэвэ тоже. Кстати, может, тебе одолжить, а? (Pelevin, 1999: 22)	«...Et skjelvende kryp som tar seg til rette. Og med levé . Skal jeg forresten låne deg litt?...» (Rogde, 2009: 23)	Direkte overføring
– Смотри, – говорил Пугин, прищуренно глядя в пространство над головой Татарского, – совок уже почти ничего не производит сам. (Pelevin, 1999: 34)	«Hør her», sa Pugin og myste ut i luften over hodet på Tatarskij, « Sovjetunionen produserer nesten ingenting selv.» (Rogde, 2009: 34)	Forklaring
«Но особо ему помогла книга Россера Ривса – он вычитал в ней два термина, «внедрение» и «вовлечение», которые оказались очень полезными в смысле кидания понтов . (Pelevin, 1999: 63)	«Men særlig fikk han hjelp av Rosser Reeves' bok. Av den lærte han to begreper – «inntrengning» og «engasjement» – som viste seg å være nyttige for å klekke ut nye ideer .» (Rogde, 2009: 62)	Erstatning
– ... Ей определенно не нравилось, что посетитель пишет что-то в книжечке, – это вполне могло кончиться наездом какой-нибудь инспекции. (Pelevin, 1999: 94)	«... Hun likte tydeligvis ikke at kunden skrev noe i en notisbok. Det kunne lett ende med en eller annen inspeksjon.» (Rogde, 2009: 90)	Sløyfing
– Руки Аллаха есть только в сознании Будды. Но вся фишка в том, что сознание Будды все равно находится в руках Аллаха. (Pelevin, 1999: 99)	«Allahs hender fins bare i Buddhas bevissthet. Det er bare det at Buddhas bevissthet også er i Allahs hender.» (Rogde, 2009: 95)	Parafrase
– Пока ты здесь работаешь, ходишь ты подо мной. По всем понятиям так. Поэтому из калькуляции	«Så lenge du jobber her, jobber du for meg. I alle henseender. Et enkelt regnestykke viser at tusen av	Generalisering

<p>выходит, что одна тонна грин моя... (Pelevin, 1999: 137)</p>	<p>dem er mine...» (Rogde, 2009: (Rogde, 2009: 130)</p>	
<p>– ... Ведь хоть кроссовки американские, впарить-то их надо русскому менталитету. (Pelevin, 1999: 147)</p>	<p>«... Joggeskoene er riktignok amerikanske, men reklamen må jo tilpasses russisk mentalitet.» (Rogde, 2009: 123)</p>	<p>Generalisering</p>
<p>– Он, конечно, коммерсант, базара нет, но это все-таки мой коммерсант. (Pelevin, 1999: 171)</p>	<p>«Selvfølgelig er han kremmer, men han er min kremmer.» (Rogde, 2009: 164)</p>	<p>Sløyfing</p>
<p>– ...Ты в рыночной экономике понимаешь немного? – Децул, – ответил Татарский и свел два пальца, оставив между ними миллиметровый зазор. (Pelevin, 1999: 173)</p>	<p>«... Har du peiling på markedsøkonomi?» «Omtrent så mye», svarte Tatarskij og viste en millimeters luke mellom tommel og pekefinger.» (Rogde, 2009: 166)</p>	<p>Adapsjon</p>
<p>– Но они-то думают, что мы культурно опущенные! Типа как чурки из Африки, понимаешь? Словно мы животные с деньгами... (Pelevin, 1999: 174)</p>	<p>«De tror at vi er kulturelt tilbakestående! Omtrent som niggerne i Afrika. Skjønner? Som om vi er nyen dyr som har fått litt penger...» (Rogde, 2009: 167)</p>	<p>Adapsjon</p>
<p>– ... Девочек на «кодак» снимали, прямо на трассе. Вот они довольны-то были – на халяву в Швейцарию съездить. (Pelevin, 1999: 216)</p>	<p>«... Jentene er knipset med en Kodak midt i løypa. De var kjempeglade for det – fly av gårde til Sveits sånn uten videre.» (Rogde, 2009: 207)</p>	<p>Erstatning</p>
<p>– ... И потом, если бы не воля Аллаха, я не собрал бы все телебашни и теледикторов на своих трех клетках. Так? – Так. – Еще базары есть? (Pelevin, 1999: 233)</p>	<p>«...Altså, hvis det ikke var Allahs vilje, kunne jeg ikke ha samlet alle TV-tårnene på mine tre ruter. Enig?» «Enig.» «Da er vel saken opplagt, da?» (Rogde, 2009: 224)</p>	<p>Parafrase</p>
<p>– ... Нет. Главное, чтоб у людей мозги были заняты и эмоции выгорали. Так что</p>	<p>«Nei. Det vesentlige er at folks hjerne er sysselsatt og emosjonene glødende. Så</p>	

<p>эта телега насчет «монополии» ничего. Она нам рейтинг новостей минимум на пять процентов поднимет. (Pelevin, 1999: 235)</p>	<p>dette med Monopol er bra. Bare det elementet alene hever ratingen for nyhetene med fem prosent.» (Rogde, 2009: 227)</p>	<p>Sløyfing</p>
<p>– ... Ты пока прогуляйся, посмотри новую коллекцию. Два дня как развесили. А у меня тут пара важных тёрок. (Pelevin, 1999: 280)</p>	<p>«... Slå deg løs og ta en titt på utstillingen. Den har hengt her i to dager alt. Jeg må snakke med noen folk.» (Rogde, 2009: 272)</p>	<p>Parafrase</p>
<p>– ...Ты, когда к Азадовскому в кабинет переедешь, убери этот ковер прококаиненный. А то по городу слухи ходят, какие-то совершенно левые люди на прием ломятся. Зачем нам это? (Pelevin, 1999: 295)</p>	<p>«...Det første du gjør når du overtar Azadovskijs kontor, er å få vekk det kokainstenkede gulvteppet. Det går allerede rykter på byen, og da har du straks de venstreorienterte på kontoret ditt. Det har vi ikke bruk for.» (Rogde, 2009: 287)</p>	<p>Direkte oversettelse</p>

Kinnitus töö iseseisvalt kirjutamise kohta

Mina, Vitali Ljubimov, kinnitan, et olen oma teose *Analyse av oversettelse av 90-tallsungdomsslang i Viktor Pelevins roman «Generation „II“»*, mille juhendajaks on Antonina Kostina, kirjutanud iseseisvalt.

Vitali Ljubimov

26.02.2021

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Vitali Ljubimov, annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Analyse av oversettelse av 90-talls ungdomsslang i Viktor Pelevins roman «Generation ”II“», mille juhendaja on Antonina Kostina, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

1. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Vitali Ljubimov

26.02.2020